

# A C T A

DER

## VOORLOOPIGE SYNODE

VAN

Nederduitse Gereformeerde Kerken,

**GEHOUDEN TE UTRECHT**

1889.

TWEEDE GEDEELTE.

---

AMSTERDAM.



J. A. WORMSER,

1889.



ACTA der  
VOORLOOPIGE SYNODE  
VAN  
NEDERDUITSCHERE GEREFORMEERDE KERKEN,  
**gehouden te UTRECHT.**

---

**TWEEDE GEDEELTE.**

ZESDE ZITTING.

WOENSDAG 16 JANUARI 1889.

ART. 116.

De verdaagde zittingen der Voorloopige Synode worden geopend Opening. met het zingen van Ps. 67 : 1<sup>a</sup> en 3<sup>b</sup>, waarna de Praeses voorgaat in het gebed. Uit Gods Woord wordt gelezen 1 Cor. 12.

In zijn welkomstgroet wijst de Praeses op de belangrijkheid der zaak die de leden samenbrengt; hij drukt den wensch uit, dat de besprekingen en besluiten mogen leiden tot ineensmelting der Gereformeerde Kerken. Worde de Naam des Heeren groot gemaakt, en bevorderd wat strekt tot welzijn der Kerken !

ART. 117.

Br. J. HULSEBOS brengt ter tafel een verzoek van drie predikanten Verzoek tot bij-der Chr. Geref. Kerk, om de zittingen der Voorloopige Synode te mogen <sup>TM^JTM\_e</sup>\*e bijwonen.

De Voorloopige Synode beslist, hoe ongaarne ook, aan hun verzoek niet te voldoen, overmits dit in strijd zou zijn met het in Juni j.1. genomen besluit, dat alleen kerkeradsleden onzer kerken toegang zullen hebben.

ART. 118.

Bij het opmaken van de presentielijst blijkt, dat uit alle Classes de Presentielijst. *primi* predikanten tegenwoordig zijn; alleen voor de Classis Leeuwarden-Dokkum is in de plaats van Ds. J. C. SIKKEL als nieuw lid opgekomen Br. G. H. VAN KASTEEL, wiens credentie-brief in orde wordt bevonden.

Ds. J. C. SIKKEL woont thans de vergadering bij als adviseerend lid, op uitnodiging van den Kerkeraad van Utrecht. Met hem zijn nog aanwezig als adviseerende leden, de BB. Dr. F. L. RUTGERS, Dr. A. KUYPER, Ds. H. HOEKSTRA, Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL en Ds. F. LION CACHET.

Uit de Classes Arnhem-Nijmegen-Tiel-Zaltbommel, 's Gravenhage-Leiden-Grouda, Utrecht-Wijk, Amersfoort, Leeuwarden-Dokkum, Zwolle-Deventer-Kampeii-Assen-Meppel-Coevordeii, zijn de *secundl-oudevlmgen* opgekomen.

## ART. 119.

Verslag voor de Pers ea toezicht op hoorders, Aan de BB. Dr. G. VAN GOOR en Dr. A. H. DE HAKTOU wordt op nieuw opgelegd de taak, vermeld m de artt. 13 en 18 dezer Acta.

## ART. 120.

Aanvulling van net moderamen. Voor deu eersten Scriba, Br. J. C. SIKKEL, die door zijn vertrek naar 's Gravenhage opgehouden heeft lid der Voorloopige Synode te zijn, treedt op de tweede Scriba Br. J. C. VAN SCHELVEN, in wiens plaats als *Seciunctiis-ScYİb'd* wordt benoemd Br. Dr. L. WAGENAAK.

## ART. 121.

Ingekomen stuk- De volgende stukken en rapporten zijn ingekomen:

Rapport van Deputaten inzake de hereeniging met de Chr. Geref. Kerk.  
Een schrijven van H. J. Lok en drie andere Kerkeraadsledeii uit de kerk van Stad- en Ambt-Vollenhove, inhoudende het verlangen dat de Synode bewerk een eene scheiding dier kerk in twee kerken, namelijk die van Stad-Volleuhove en Ambt-Vollenhove in dier voege, dat de burgerlijke grenzen van genoemde plaatsen ook de kerkelijke zouden zijn.  
Vragen van de classes Sneek—Franeker—Heerenveen.  
Voorstel van den kerkeraad van Utrecht inzake de kerkelijke attestatiën.  
Schrijven van de Classicale Diaconale vergadering der classis Harderwijk.  
(j. Rapport der Deputati Synodi tot medewerking bij de Classicale toelating tot den dienst des Woords.  
Eenige bezwaren van Ds. F. P. L. C. van Lingen, zich noemendlidmaat der kerk van Zetten.  
Rapport van Dr. A. Kuyper omtrent den zin en de beteekenis van art. VIII K. O.  
Rapport van Deputati Synodi voor het Regeer-Ouderlingen Congres.  
10. Rapport over het voorstel omtrent het houden van een bededag (zie Acta art. 99.)

## ART. 122.

Voorstel tot be-commissiën van zooveel iiooclig, gesteld worden in handen van verschillende Commissiën, praeadvies. Op voorstel van Br. F. L. RUTGERS zullen de ingekomen stukken, *fc\_e ^\_e* Voorloopige Synode van praeadvies zullen dienen.  
Na de pauze zal de Praeses die verschillende Commissiën aanwijzen.

## ABT. 123.

Daarop wordt het woord gegeven aan de Deputaten, benoemd voor Rapport van de bevordering der kerkelijke hereeniging met de Christelijke Gereformeerde Kerk met<sup>e</sup> meerden. (Zie Acta, art. 36).<sup>dn</sup> Christelijke

•  
T-H  
Gereformeerden.

Namens hen brengt Br. F. L. RUTGERS het volgende Rapport uit:

RAPPORT inzake de bevordering der kerkelijke hereeniging met de Christelijke Gereformeerde Kerk; gedaan aan de Voorloopige Synode van Nederduitsche Gereformeerde Kerken, bij de hervatting liarer zittingen, te Utrecht den 16 Januari 1889; door de op 26 Juni 1888 benoemde Deputaten, zijnde de BB. Dr. W. VAN DEN BERGH, Dr. G. VAN GOOR, Dr. A. KUYPER, Dr. F. L. RUTGERS en Ds. J. C. SIKKEL. *Met vier Bijlagen.*

Door tusschenkomst van den eersten scriba onzer Synode ontviugen de Deputaten, in den aanvang van September 1888, het schrijven van de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk aan onze Synode, dat als 1<sup>e</sup> bijlage hiernevens gaat, en dat destijds in *De Heraut* ook is openbaar gemaakt.

Daarop werd door hen overlegd, wat hun nu te doen stond; en na eenigeschriftelijke gedachten wisseling werden zij het eens over een schrijven aan de Deputaten der Asser Synode, d.d. 25 September opgesteld, en opgenomen in *De Heraut* van 14 October N<sup>o</sup>. 564. Het gaat als 2<sup>e</sup> bijlage hierbij.

Het op dit schrijven ontvangen antwoord van de Asser Deputaten, d.d. 17 October 1888, waarvan eveneens reeds mededeeling gedaan is in *De Heraut*, voegen zij als 8<sup>e</sup> bijlage hierbij.

Van de in die correspondentie afgesproken samenkomst der beiderzijds genoemde Deputaten, den 22 November 1888 te Utrecht gehouden, is reeds eenig verslag gedaan in *De Heraut* van 2 December N<sup>o</sup>. 571. Het gaat hierbij als 4<sup>e</sup> bijlage.

En de tweede samenkomst, den 14 December 1888 wederom te Utrecht gehouden, heeft geleid tot de slotsom, dat aan de beide weder samenkomende Synoden door hare Deputaten gelijklopende voorstellen zouden worden ingediend; welke voorstellen (reeds voor eenige dagen confidentieel aan de leden toegezonden) vervat zijn in de hierbij aangebooden Concept-acte van ineensmelting en Concept-overeenkomst voor de combinatie van twee kerkeraden.

Mochten deze Concepten de goedkeuring van de beide Synoden erlangen, dan is de verder te bewandelen weg reeds aangewezen door hetgeen besloten is in de zitting van 26 Juni 1888 (Acta, artt. 26 en 35).

De Heere, die ons tot hiertoe gebracht heeft, leide ons verder, door zijn Geest, naar zijn Woord tot heil zijner Kerke en tot eere zijns Naams.

AMSTERDAM, Januari 1889.

F. L. RUTGERS, *Rapporteur.*

*le Bijlage. Schrijven der Synode van Assen, met ééne bijlage.*

*Aan de Voorloopige Synode der Ned. Ger. Kerken.*

*Geliefde Broeders in onxen Heere Jexus Christus!*

De Synode der Christ. Ger. Kerk in Nederland, welke den 14 Aug. j.l. te Assen hare vergaderiogen opende, heeft met levendige belangstelling kennis genomen van het broederlijk en liefdevol schrijven, door de Voorloopige Synode van Ned. Ger. Kerken te Utrecht tot haar gericht.

Met spanning verwachting werd deze Synode door heel de Christ. Ger. Kerk tegemoetgezien en verbeid. Van het oogenblik af, dat in 1886 de reformatie dei-Kerken door U werd ter hand genomen, waren ons aller oogen met meer dan gewone belangstelling op Uwe worsteling geslagen. Uwe geschiedenis in de laatste twee jaren hebben we niet slechts uit de verte aanschouwd, maar ook als gold het onszelven, ten deele mede doorleefd. En toen Gij, terstond nadat Uwe Kerken aan den valschen band van het Ned. Herv. Genootschap ontkomen waren, krachtig op vereeniging van alle Gereformeerden in den lande begont aau te dringen en pogingen

daartoe aan te wenden, toen heeft dat plichtvermaau en dat broederwoord niet slechts gesproken tot aller eonscentie, maar gaf het uitdrukking ook aan eene bede, die ons op den bodem der ziele lag.

Het vraagstuk der vereeniging werd dan ook door heel onze Kerk heen op alle mindere en meerdere vergaderingen aan de orde gesteld. De vraag, welke ons hier werd voorgelegd, deed tal van belangrijke zaken wijken. Het machtig en aangrijpend woord, dat Gij in Uw schrijven tot ons deedt uitgaan, heeft de plichtmatigheid der vereeniging ons nog sterker op de ziel gebonden. En de Synode, onder deze indrukken saamgekomen, heeft de desbetreffende voorstellen der provinciën het eerst en vóór alle andere zaken in behandeling genomen.

Hoe kon het ook anders, Broeders ? Toen de Vaderen der scheiding van 1834 in gehoorzaamheid aan Gods Woord en in overeenstemming met onze Belijdenis (art. 27—29) de gemeenschap verbraken met het Ned. Herv. Kerkgenootschap, bleven zij een innigen band aan de achterblijvende Broederen gevoelen en volhardden zij in het streven naar kerkelijke eenheid van alle Gereformeerde belijders in ons vaderland. Door een hunner wordt in de *Toespraak en Ultmoediging aan de geloovigen cnivare Gereformeerden* uitdrukkelijk verklaard : »Wij hebben ons gescheiden, geliefde Landen Geloofsgenooten, niet van de ware Gereformeerde Kerk, noch van de ware Gereformeerden ; integendeel reiken wij die alle bij dezen de broederhand en verzoeken de hunne terug, om te onderhouden de gemeenschap der heiligen, vereenigd door een geloof, door éenen doop en door éenen Geest." De scheiding van 1834 beoogde juist de openbaring en herstelling dier kerkelijke eenheid. Zij had ten doel om de Gereformeerde belijders, die in het Geuootschap slechts als eene partij konden optreden, kerkelijk weer bijeen te brengen en samen te doen leven.

Wij erkennen, hei gescheiden leven sedert 1834 van broeders uit eenzelfde huis, droeg het ernstig gevaar in zich, om ons van elkander te vervreemden. Harde woorden werden menigmaal tusschen ons gewisseld. In den kerkelij ken strijd stonden wij soms scherp tegenover elkaar. Wij belijden het met schaamte des aangezichts, dat wij niet altijd in den geest der liefde en des ootmoeds U tot getrouwheid hebben vermaand en tot den strijd U hebben aangespoord. Met schuldbelijdenis en in droefenis des harten spreken wij het voor U uit, dat ons voorbeeld, helaas ! lang niet altijd U bekoren en tot navolging U nopen kon.

Des te meer danken wij het onzen God, dat Hij onder die wrijving en botsing in Uw en ons binnenste het gevoel der broederschap en der liefde heeft bewaard. Het is alleen aan Zijne genade en aan Zijne goede gunste over ons land en ons volk toe te schrijven, dat dit besef onzer geestelijke eenheid in Christus en onzer historische verwantschap voor versterving is behoed en telkens weer krachtig tot ontwaking is gekomen. Ja, de strijd zelf, waarin wij dikwerf tegenover elkander gewikkeld werden, was een bewijs, dat wij gevoelden bijeen te behooren en van elkander niet mochten aflaten, voordat we ook kerkelijk weer samen wandelden in de paden des rechts. In het toornen zelf werd de hechtheid van den band der liefde openbaar.

Wilt daaruit dan afleiden, Broeders, hoe ons aller oog en hart naar U werd heugetrokken, toen het in 1886 door de ontfermingen onzes Gods tot een vernieuwde breuke met het Ned. Herv. Kerkgenootschap kwam. Zeker, wij kunnen, maar wij willen het U-ook niet verhelten, er was van den aanvang af verschil in beoordeeling over de wijze, waarop de reformatie door U werd ter hand genomen. Gevoelens, meeningen en gedachten liepen onder ons verre uiteen. Maar de reformatische be-weging zelve, die in 1880 uitbrak tot bevrijding der Gereformeerde belijders uit een onchristelijk kerkverband, werd door allen als een heugelijk verschijnsel, als eene tweede scheiding, als een werk van Gods trouw en barmhartigheid begroet. De bede, heel de geschiedenis onzer scheiding door, uit duizenden harten ten hemel gezonden: »Breng, Heer, al uw gevangenen weder", scheen hare verhooring nabij; en de hope werd bij velen verlevendigd, dat broederen weer zouden samenwonen in eenigheid des geestes.

Met U toch zijn wij vast overtuigd, dat eenheid van Schrift en Belijdenis, van Kerkenorde en Liturgie, van oorsprong en taal, naar het Woord Gods, eenheid van kerkelijk leven ook eischt. Ons is met U de overtuiging gemeen, dat alle gescheiden leven tusschen zonen van hetzelfde huis als zoude geoordeeld is voor God, en dat wij daarom wederzijds niet rusten mogen, eer datgene wat ons vereent, getriumfeerd heeft over wat ons scheidt.

Het is clan alzoo, geliefde Broederen, dat wij onder den indruk onzer hooge verantwoordelijkheid voor God en Zijne heilige gemeente de poging om tot vereeniging te komen, welke Gij thans als Synode ons voorstelt, niet alleen met blijdschap

hebben opgemerkt, maar ook in ernstige overweging genomen. En al werden nu ook op onze vergadering gewichtige bezwaren te berde gebracht, die niet maar zoo plotseling uit den weg kunnen worden geruimd, toch trad niemand op, die ook maar met een enkel woord de noodzakelijkheid en de plichtmatigheid der vereeniging bestreed. Zelfs werd Uw voorslag, om eene Deputatie te benoemen, met algemeene stemmen aangeuomen; echter hebben wij ons de vrijheid veroorloofd, om het door U voorgestelde vijftal tot een achttal uit te breiden. En zoo is het ons thans tot groote vreugde, U te kunnen mededeelen, dat de Broeders J. VAN ANDEL, H. BA-VINCK, H. BEUKER, H. DE COCK, W. H. GISPEN, JS. VAN DER LINDEN, A. LITTOOY en D. K. WIELENGA door de groote meerderheid der vergadering zijn aangewezen om met de vijf Deputaten Uwerzijds en met wie aan dezen mochten worden toegevoegd, over de vereeniging in onderhandeling te treden en indien mogelijk eene i\|cte van ineensmelting te ontwerpen.

Echter kon de Synode daarbij zich niet geheel en al plaatsen op den grondslag, die van de officieuse samensprekingen, vroeger met H.H. Docenten der Theol. School gehouden, door U werd overgenomen, en tot onderstelling en uitgangspunt voor de samenkomsten der thans beiderzijds benoemde Deputaten werd voorgesteld. Immers was in dien grondslag ook de volledige intrekking en afschaffing van het Reglement van 1869 opgenomen en zonder verdere redeneering van tevoren vastgesteld. En ofschoon nu tegen den inhoud van dat Reglement ook binnen onzen eigen kring zeer ernstige bedenkingen bestaan, oordeelde de Synode, dat het niet aanging, dat zij nu reeds principieel tot de intrekking van de erkenning onzer Kerk door den Staat besloot.

Voorts werden op de Synode door onderscheidene afgevaardigden nog twee andere voor de vereeniging allerbelangrijkste zaken ter sprake gebracht, n.l. de verhouding, waarin de Ned. Ger. Kerken zich achten te staan tot de plaatselijke gemeenten van het Ned. Herv. Kerkgenootschap en tot alle leden, die met de reformatie niet medegaan; benevens de betrekking, die er dient te bestaan tusschen de Kerk en die Inrichting, aan welke zij de opleiding harer dienaren toebetrouwt. Na langdurige beraadslaging nam de Synode in deze materie een tweetal besluiten, welke wij met dat in zake het Reglement van 1869 in de hieraan toegevoegde Bijlage ter Uwer kennisse brengen, en die aan de Deputaten naar de samenkomst met de afgevaardigden Uwerzijds als het oordeel der Synode worden medegegeven.

Wij erkennen, dat wij hiermede Uw voorslag, gelijk hij daar lag, niet hebben aangenomen. De lijn, waarop wij ons bewegen, is eenigszins anders getrokken, dan door U werd voorgesteld. Toch is de richting, waarin wij wenschen te gaan, geen andere dan naar U en naar alle Gereformeerden in den lande heen. En wij vertrouwen daarom, dat de wijziging in dezen grondslag der samenspreking, die wij aanbrachten, geen beletsel zij voor de samenkomst der Deputaten en geene verhindering voor hun gewichtigen arbeid.

Het mag ons niet verwonderen, Broeders, dat een gescheiden leven en een eenigszins verschillende ontwikkelingsgang van meer dan vijftig jaren, hindernissen op onzen weg heeft gelegd, die alleen met ernstigen wil en met een hart, dat van liefde tot de broeders en van begeerte naar vereeniging brandt, kunnen verwijderd worden. Maar wat hebben die enkele tientallen van jaren te beduiden tegenover die machtige historie, welke in vorige eeuwen ons en U gemeenschappelijk is; en wat beteekenen de enkele punten van verschil tegenover die kostbare en heerlijke erfenis, welke met het bloed onzer gemeenschappelijke Martelaren uit het Woord Gods is veroverd en door onze zelfde Vaders ons ter bewaring en vermeerdering is nagelaten?

Gedenkende aan onze geestelijke eenheid in Christus Jezus, het Hoofd der Gemeente; lettende op die schatten en goederen, welke wij bezitten in gemeenschap met elkander; en ziende in het gebod, dat de Heere in Zijn Woord ons voorhoudt, worden wij versterkt in de vastheid der hope, dat de Geest der liefde en des vredes ons ook tot eenigheid des geestes leiden zal. Wij hebben *geen* grootere schuld dan die der liefde tegenover elkander. Christus, ons gemeenschappelijk Hoofd, die ons kocht met Zijn bloed, gaf ons aan, bestemde ons voor elkaar. En nooit worde Satan de eere, der wereld de vreugde verschaft, dat kinderen van denzelfden Vader en zonen van eenzelfde huis in nijd en twisting hunne krachten verteren, en smaadheid aandoen aan de eenheid, die, gelijk tusschen den Vader en den Zoon, alzoo tusschen Hem en de Zijnen bestaat.

En hiermede, geliefde Broeders, dragen wij U en onszelven op aan de barmhartigheden van onzen grooten Hoogepriester, met de bede, dat Uwe en Onze Synode,

éene geworden uit twee, het Amen hooren late op het woord van Christus onzen Heere: » Vader, Ik wil, dat zij allen een zijn, gel ijker wijs Gij in Mij en Ik in U."

*De Synode der Christ. Oer. Kerk te Assen.*

Namens dezelve:

ASSEN, 24 Aug. 1888. W. H. GISPEN, *Praeses*.  
H. BEUKER, *Vice-Praeses*. W. DOORN, *Eerste Scriba*. J. WESTERHUIS,  
*Tweede Scriba*. BIJLAGE.

### **Eerste besluit.**

De Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk, ofschoon niet willende verdedigen het Reglement van ISb'9, tegen welks inhoud ook binnen onzen kring ernstige Deden kin gen bestaan;

overwegende, dat er verschillende bezwaren zijn, waarom zij niet voetstoots de erkenning der Christelijke Gereformeerde Kerk als een geheel van Kerken door de Regeering kan prijsgeven ;

draagt aan de eventueel te benoemen deputaten onzerzijds op, om die bezwaren met de deputaten der Voorloopige Synode te Utrecht te bespreken, en te pogen om tot overeenstemming te komen, teneinde eene volgende Synode daarover dan nader oordeele.

### **Tweede besluit.**

Overwegende, dat de Ned. Geref. Kerken in Belijdenis, Kerkenordening en Liturgie volkomen met ons overeenstemmen, zijn wij tot vereeniging mee deze Kerken ten volle bereid, wanneer zij, wat dit eerste punt van behaudeling betreft, slechts het navolgende verklaren:

1°. Dat zij (de Doleerenden) in gehoorzaamheid aan 's Hoeren Woord en in overeenstemming met artt. 27—29 onzer Belijdenis, met het Ned. Herv. Kerkgenootschap, zooals het sedert 1816 met zijne organisatie, besturen en reglementen bestaat, volkomen gebroken hebben.

2°. Dat zij de afscheiding van gemeld genootschap, zooals ze in 1834 plaatshad, erkennen als geschied te zijn in gehoorzaamheid aan en in overeenstemming met Gods Woord, en daarmede ook de plaatselijke gemeenten der Chr. Ger. Kerk als wettige openbaring van het lichaam Christi.

3°. Dat zij niemand in huone lidmaten-boeken inschrijven, dan alleen de zoo-danigeu, die instemming met de Gereformeerde leer betuigd en onderwerping aan de kerkelijke tucht beloofd hebben.

4°. Dat zij geene attesten afgeven en aannemen, dan aan en van erkende kerken, die met de Synodale hiërarchie hebben gebroken.

5°. Dat zij geene gemeenten meer zullen organiseren daar, waar reeds eene Chr. Ger. Gemeente bestaat, tenzij de plaatselijke Kerkeraad en Gemeente van het Synodale tot het Gereformeerde terrein overgaan.

### **Berde besluit.**

De Synode oordeelt, dat in geen geval het beginsel worde prijsgegeven, dat de Kerk hare eigene inrichting tot opleiding harer leeraren hebbe.

*2e Bijlage. Schrijven aan de Deputaten van de Synode van Assen.*

*Geliefde Broeders,*

Onze vurige wensch en bede, dat reeds in dit eerste stadium de ineensmelting onzer Kerken met de uwe aanstonds vlotten mocht, is tot onze niet geringe teleurstelling *niet* vervuld.

Voor alle onderhandeling tusschen Deputaten van *twee* onderscheiden colleges is een *gemeenschappelijke grondslag* noodig, waarop de Deputaten beiderzijds gedurende de onderhandeling *staan*.



Ware nu de grondslag, die de Voorloopige Synode van Utrecht *o?is* aanwees, zonder meer, door de Synode van Assen ook *voor n* bepaald, dan *hadden* we dit gemeenschappelijk terrein, en konden we aanstonds voldoen aan den ons gegeven last, die uitsluitend strekt om te onderhandelen *over het ontwerpen van eene Acte van ineensmelting*.

Zoo heeft het echter *niet* mogen zijn.

De Synode van Assen heeft harerzijds gemeend, dien voorgeslagen grondslag niet aanstonds en onvoorwaardelijk te kunnen overnemen, maar daarentegen harerzijds andere u bindende *besluiten* genomen en richt zich nu tot de Voorloopige Synode van Utrecht, om te vernemen, of zij zich met deze besluiten, als uitgangspunt, vereenigen kan.

Uit den aard der zaak staat het niet in onze macht, en komt het ons, krachtens last, mandaat en instructie, *niet* toe, op het oordeel, dat de Synode van Utrecht hierin vellen zal, vooruit te loopen.

Ons wierd geene macht of bevoegdheid gegeven om over *liet zoeken van een grondslag* te onderhandelen, maar alleen om op den *aangewezen* grondslag te onderhandelen over *eene Acte van ineensmelting*.

En daar nu ook Gij door uwe Synode *niet* gemachtigd zijt, om de Besluiten van uwe Synode aan *revisie* te onderwerpen, maar verplicht zijt U streng aan deze Besluiten te houden, zoo kunnen wij het niet anders inzien, of de volvoering van onzen eigenlijken last in engeren zin is voorshands niet wel mogelijk.

Over alles wat den grondslag raakt hebben *niet* de Deputaten, maar *heeft alleen de Spiode te beslissen*. En ons rest dus niet anders, dan af te wachten, of onze Synode zich thans al clan niet bij het door uwe Synode voorgestelde zal kunnen nederleggen, en ons of andere Deputaten machtigen zal tot het aanknoopen van onderhandelingen op het dan gekozen terrein.

Toch zouden wij het zeer betreuren, zoo de vriendelijke gelegenheid, die Gij ons tot ontmoeting en samenspreking aanbiedt, daarom telooring.

En al is het dan ook, dat de volledige uitvoering van *ons eigenlijk mandaat* ons thans niet gegund zal zijn, we meenen toch de grenzen onzer bevoegdheid niet te-buiten te gaau, zoo we, ook bij dezen stand der quaestie, over de u en ons zoo heilige zaak der hereeniging met u samenspreken.

Van zulk eene samenspreking mag veel goeds verwacht worden; kon het zijn, althans deze vrucht, dat het gemeenschappelijk gebed om wijsheid van Boven onze harten vereenigde en dat bij ons praeadvies aan de Synode van Utrecht van uwe gewaardeerde voorlichting voordeel werd getrokken.

De weg der onderhandeling *van Synode tot Synode* zal toch al lang genoeg zijn, en in alle uitstel of vertraging schuilt zoo vaak een voetangel of klem.

Wilt ons daarom de vriendelijkheid bewijzen, van ons te melden, of, waar de definitieve onderhandeling, die over de eigenlijke Concept-Acte van ineensmelting moet loopen, thans niet vlot, ook zulk eene samenspreking van de beiderzijds gekozen Deputaten in ruimer zin op uwe broederlijke instemming zou mogen rekenen.

Wij meenen, dat *niets* onbeproefd mag gelaten, om den eisch van 's Heeren gebod te dezen tot zijn recht te laten komen, en het weer samenleven van al zijn erfvolk te bevorderen.

Vertrouwende, dat deze overtuiging ook U leidt, verzoeken wij U derhalve, ons uwe denkbeelden te willen mededeelen over den tijd en de plaats, voor zulk eene samenkomst aan te wijzen.

Uw antwoord zagen wij gaarne tegemoet aan het adres van Dr. F. L. EUTGERS, Keizersgracht 192 Amsterdam.

En hiermede, geliefde Broeders, U Gode en den Woorde zijner genade bevelende, blijven wij hoogachtend,

*Uw dw. Dn. en Br.*

W. VAN DEN BERGH.  
G. VAN GOOR.  
AMSTERDAM, 25 September 1888.

A. KUYPER.  
F. L. RUTGERS.  
J. C. SIKKEL.

3c Bijlage. *Schrijven van de Deputaten van Assen.*

LEEWARDEN, 17 Oct. 1888.

*WclEerw. Hooggel. Heer Dr. F. L. Rutgers,* Amsterdam.

*Zcergeacht Heer en Broeder/*

Namens mijne mede-Deputaten kan ik u mededeelen, dat de voorslag der Deputaten van de Utrechtsche Synode, om eene samenkomst te houden tot bespreking van het vraagstuk der hereeniging, volgaarne en eenparig is aangenomen.

Met u zijn wij van meening, dat, ook waar thans van een saamkomen op vooraf gelegden grondslag, tot het ontwerpen van een concept-acte van vereeniging, *geen* sprake kan zijn, eene samenspreking, onder 's Heeren zegen tot wederzijdsche voorlichting zeer dienstig kan zijn.

Mijne mede-Deputaten lieten het aan mij over, om, in overleg met u, tijd en plaats onzer samenkomst te bepalen.

Mag ik hierom de vrijheid nemen u den loden November e. k. (Donderdag) als dag, en Utrecht als plaats onzer bijeenkomst voor te slaan?

Daar ik in Utrecht nagenoeg vreemd ben, zou ik de aanwijzing der localiteit liefst aan u overlaten. Ook het uur van samenkomen; onze deputaten toch komen reeds den vorigen dag bijeen en kunnen zich dus, wat dit laatste betreft, zeer gemakkelijk naar uwe reisgelegenheid schikken.

Mocht een andere datum u beter convenieeren (mits niet 7 Nov. Dankdag was), wil dan de vrijheid nemen hem voor te slaan.

In afwachting van uw antwoord blijf ik, met de meeste hoogachting en na broederlijke groete.

*Uw div. dr. en br. J.*

VAN ANDEL.

4c Bijlage. *Verslag van de eerste conferentie.*

Donderdagmorgen te tien uren werd te Utrecht de Vergadering van Deputaten der Ned. Ger. en der Christ. Ger. kerken met het voorlezen van Ps. 122 en met gebed geopend door Ds. J. VAN ANDEL, wien ook verder de leiding werd opgedragen.

De sameusprekingen kenmerkten zich geheel den dag door een Christelijken en recht broederlijken geest.

Hoewel wegens het bekende gemis aan een gemeenschappelijken grondslag de handeling van de gezamenlijke Deputaten niet officieel kon zijn, hebben de gehouden samensprekingen toch in zooverre doel getroffen, dat schriftelijke formuleringen ter tafel werden gebracht, die ter nadere overweging zijn medegegeven en waarover in een tweede samenkomst op 14 Dec. e. k. een nadere samenspreking zal plaatshebben, met het doel om zoo mogelijk tot een gelijkloidend advies te komen, dat beiderzijds door de Deputaten aan hunne Synode zal worden ingezonden.

De saamgekomen broeders hebben hun voornemen te kennen gegeven, hangende deze besprekingen, zich van publieke behandeling der zaak in de bladen te onthouden. Des te meer achten zij het wenschelijk, dat de zaak der vereeniging in dit stadium der onderhandeling, in plaats van voortdurend onderwerp van discussie in de bladen te zijn, te dringender door al Gods kinderen in den gebede aan den God van alle genade worde opgedragen. De vergadering werd te vier uren door Dr. KUYPER met dankzegging gesloten.

*Xanics de Deputaten,  
de Secretarissen,*

H. BAVINCK.  
J. C. SIKKEL.

Concept-acte van Daarna doet Br. F. L. RUTGERS voorlezing van de Concept-acte van  
met Bijlagen\* ineensmelting der Kerken, te Utrecht en te Assen dit jaar  
Synodaal saamgekomen.

Zij luidt als volgt:

CONCEPT-ACTE  
VAN  
*Ineensmelting der Kerken, te Utrecht  
en te Assen dit jaar*  
Synodaal saamgekomen.  
MET TWEE BIJLAG EX.

CONCEPT-ACTE.

De Gereformeerde Kerken dezer landen, saam vergaderd in de beide Synodale vergaderingen, die dit jaar in de maanden Juni en Augustus te Utrecht en te Assen zitting hielden: de éene bekend als »de Algemeene Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk", en die te Utrecht als »Voorloopige Synode van Nederduitsehe Gereformeerde Kerken";

over en weder de verzekering gegeven en ontvangen hebbende, dat zij niet anders bedoelen, dan om, in gebondenheid aan Gods heilig Woord, te blijven bij de Formulieren van Eenigheidj de Liturgie en de Kerkenordering, gelijk die door de Gereformeerde Kerken dezer landen het laatst op hare Synode van Dordrecht, gehouden in de jaren 1618/19, zijn vastgesteld;

staande in de overtuiging dat kerken, die alzoo (en dat wel krachtens gemeen-schappelijken historischen oorsprong) in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordering (en ook in taal) overeenkomen, van 's Heerenwege geroepen zijn tot openbaring van haar eenheid, die in Christus Jezus, haar heerlijk Hoofd, is, door een gezamenlijk optreden tegenover de wereld, door betooniug van Christelijke liefde in het toezien op elkander, en door het dragen van elkanders lasten;

oordeelende, dat een gedeeld leven van Kerken, die saamhooren, beider gezonde ontwikkeling verzwakt, kracht verspillen doet, allerlei geestelijke schade met zich brengt, den invloed dier Kerken op Otaat en Maatschappij breekt, en zoo licht aanleiding wordt tot lastering van den Naam des Heeren;

en des verzekerd, dat alle hereeniging dezer Kerken, als door Gods Woord ge-eischt, vloeien moet uit de voorbede van den Middelaar, en tot doel moet hebben nauwer vereeniging met den Heere onzen God;

zijn te rade geworden met Gods hulpe aan haar gedeeld leven een einde te maken, door een saamkomen in gemeenschappelijke meerdere vergaderingen voor te bereiden.

Te dien einde verklaren zij:

1°. elk voor zich geen andere bedoeling te hebben gehad, noch te hebben dan om de Gereformeerde Kerken dezer landen, die, door de zonden onzer vaderen en onze eigen schuld, allengs van haar glans beroofd en verbasterd waren, onder 's Heeren genade wederom tot openbaring naar den Woorde Gods te brengen;

2°. over en weder te erkennen, dat in het herstel der Gereformeerde Kerken, inzooverre zulks een vrucht was van de bekende gebeurtenissen uit de jaren 1834 en 1886 (ondanks eigen schuld en zonde en in weerwil van veel gebrekkigs dat menschenhand er in mengde) eeniglijk te verheerlijken is de ontferming, de macht en de trouwe onzes Gods. Op grond waarvan zij, God dankende voor de genade en in 1834 en in 1886 aan de kerken onzer vaderen betoond, niet aarzelen, over en weer de kerkformatiën, gelijk zij thans tengevolge van deze beide geestelijke opwekkingen in het leven traden, en als geformeerde kerken onder haar kerkeraden bestaan, te erkennen als wettige openbaringen van het Lichaam van Jezus Christus in deze landen ;

3°. dat zij beiderzijds, in gehoorzaamheid aan Gods Woord en ter voldoening aan den eisch van art. 27 en v. v. onzer Belijdenis, eiken band tusschen zich en het Nederlandsen Hervormd Kerkgenootschap, gelijk dit sedert 1816 optrad en nog in zijn organisatie krachtens zijn besturen en reglementen voortbestaat, voor eens en voor altoos, en alzoo finaal verbroken hebben;

4°. dat er, bij beider gemeenschappelijken oorsprong uit de Gereformeerde Kerken onzer vaderen, bij beider onvoorwaardelijk breken met het Nederlandsch

Hervormd Kerkgenootschap, en bij beider gelijke bedoeling wat Belijdenis, Liturgie en Kerkenordering aangaat, nochtans een onmiskenbaar onderscheid bestaat in de wijze, waarop zij tot reformatie van de verbasterde kerken gekomen zijn. Een onderscheid dat wel hoofdzakelijk voortspruit uit den onderscheiden loop der historische gebeurtenissen in 1834 en 1886, maar toch ook zeker verschil van zienswijze insluit ten opzichte van de beste wegen, om bij zoo diep gezonken toestand der kerk tot reformatie over te gaan; welk verschil zij niet wenschen te verbloemen, maar duidelijk te constateeren. Echter onder de bijvoeging, dat zij over en weder, voor wat hei wezen der zaak aangaat, het breken met bovengenoemd Kerkgenootschap en in 1834 en in 1880 stellen als in gehoorzaamheid aan Gods Woord te zijn geschied. En in elk geval oordeelende, dat beider uiteenloopende zienswijze over den modus quo te rekenen is tot die dingen, die men in elkander dragen zal, en die nimmer vrijheid kunnen schenken, om of de eenheid der kerken te verscheuren of haar weer saamsmelten te verhinderen.

En het is in gebondenheid aan deze verklaring (die zij zonder achterhoudendheid en in oprechtheid als voor het aangezicht van den Kenner der harten afleggen) dat zij het herstel van de Kerkelijke eenheid wenschen te beproeven, op deze navolgende grondslagen :

Door elk der beide Synoden worden drie Dep uitaten benoemd en gevolmachtigd, om, met drie evenzoo gevolmachtigde Deputaten der andere Synode, desamenvoeging der kerken in Classen, gelijk die dusver over en weder bestaat, voorloopig in dier voege te herzien, dat men zich bij de eerstvolgende Classicale samenkomsten beiderzijds houden kunne aan eenzelfde indeeliug.

Op een door beide Synoden te bepalen dag, uur en plaats wordt door een kerk, daartoe door de sub 1<sup>o</sup> genoemde Deputaten voor elke Classe aan te wijzen, de eerste samenkomst van alle Kerken in deze Classen saamgeroepen, en voorts op deze saamkomsten gehandeld overeenkomstig de bepalingen der Kerkenordering.

Tot deze Classicale vergaderingen zullen (immers met behoorlijke credentiebrieven) worden toegelaten de afgevaardigden van alle Kerken, die dit akkoord zullen hebben aangenomen; met dien verstande dat elke Kerk de eerste maal afvaardige naar den maatstaf en de wijze, waarop dit dusver door haar, met goedvinden harer Classis, is geschied.

Alvorens de afgevaardigden dezer Kerken tot de behandeling van zaken met keurstem zullen worden toegelaten, zullen zij deze eerste maal, door onderteekeuiug met eigen hand, hun hartelijke instemming met de Drie Formulieren van Eenigheid betuigen, en hebben zij voorts namens hunne Kerken schriftelijk deze navolgende

driedledige verklaring in te dienen :

ten eerste, dat door haar aan niemand toegang tot het H. Avondmaal vergund wordt, noch zal worden, dan nadat gebleken is van zijn instemming met de Belijdenis der Kerken, van zijn Christelijken wandel, en van zijn bereidvaardigheid, om zich te onderwerpen aan de Kerkelijke discipline; dat omgekeerd niemand, wies belijdenis en wandel onberispelijk en van wiens onderwerping aan de Tucht der Kerken gebleken is, door haar van het H. Avondmaal wordt geweerd; en dat de Kerkelijke discipline door haar trouwelijk zal worden aangewend, om ook voortaan de heiligheden van 's Heeren huis heilig te houden en de dwalenden te bekeeren van hun weg;

ten tweede, wat aangaat den H. Doop, zullen zij beiderzijds zich onthouden van herdoop en alzoo als gedoopt beschouwen een ieder van wien blijkt, dat hij in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geestes, bij een acte die Doop bedoelde te zijn, en door een in zijn kring daarvoor als bevoegd erkend persoon, met water besprengd of in water ondergedompeld zij;

en ten derde, zullen de Kerken beiderzijds al haar krachten inspannen, om, met Gods genadige hulpe, die nakomelingen van de Kerken onzer vaders, die dusver nog volharden in hun dwaalweg, tot weeraankleven der zuivere belijdenis of tot een beter beleven van deze belijdenis, en: alzoo tot openlijke aansluiting aan de gezuiverde kerkformatie door erkenning van haar ambtelijke werkzaamheid te bewegen. Hetwelk insluit, dat zij bij het afgeven van attestatiën nimmer oorzaak mogen worden, dat vertrekende personen, die van onder de Synodale Hiërarchie waren uitgekomen, er weer onder zouden raken.

5. Teneinde het samenkomen in de meerdere vergaderingen geen looze schijn, maar volle werkelijkheid zij, zullen alle particuliere kerken, die dusver in eigen kring classical saamkwamen, zich voortaan van deze vergaderingen in eigen kring ont

houden, en de banden losmaken, die haar dusver hiertoe van rechtswege noopten.

G. De Classicale, Provinciale en Generale vergaderingen, die aldus uitsluitend

op grond van de Kerkenordening van 1618,19 zullen samenkomen, voeren den naam van Classicale vergaderingen, Particuliere Synoden en Generale Synode van Gereformeerde kerken in Nederland.

7. Wat aangaat de verhouding van de kerken tot de Overheid, zoo wordt elke particuliere kerk hierin geheel vrijgelaten, en heeft zij alleen zorg te dragen, dat zij het beginsel van de onafhankelijkheid der Kerk niet prijsgeve; te dezen niet met eenige andere kerk gemeenschappelijk, maar alleen uit eigen hoofde handele; en geen bedingen aanga, waardoor de vrije samenwerking met de overige particuliere kerken zou worden afgesneden of belemmerd.

8. Het bestaan van twee kerkformatiën in eenzelfde stad of dorp, hoezeer ook beiderzijds in beginsel als niet normaal beschouwd, zal men om den nood der tijden dragen, God biddende dat door zijne genade wegen mogen geopend worden, om ook deze onregelmatigheid ten leste te doen ophouden.

In afwachting waarvan beider kerkeraden hun goeden wil om nu reeds zooveel mogelijk deze breuke toe te dekken, zullen betoonen: 1°. door ter sterking van de kerkelijke discipline niemand tot het H. Avondmaal toe te laten, die ter oorzaak van belijdenis of wandel door den anderen kerkeraad in kerkelijke behandeling is genomen; 2°. door over en weder elkanders leden tot het H. Avondmaal toe te laten; 3°. door de regeling van de openbare vergaderingen der geloovigen, zooveel mogelijk met gemeenschappelijk overleg te doen plaatshebben; 4°. door ter onderhouding van correspondentie des verkiezend, over en weder een broeder naar elkanders vergaderingen af te vaardigen; 5°. door tegenover derden in alle zaken rakende den eeredienst of de Gereformeerde belijdenis gemeenschappelijk op te treden; en 6°. door de aankondiging van den tijd en de plaats der dusgenaamde openbare Godsdienstoefeningen, zoodra mogelijk, gemeenschappelijk te doen plaatshebben.

9. Waar plaatselijk de neiging ontstaat, om in nog nauwer verband, ook wat de reformatie der kerken betreft, te treden, zullen beide kerkeraden dit (altoos met advies der Classis) bij manier van contract doen, in zulk een voege en wijze, dat het eigendom en beheer van elks goed blijve gelijk het is, en ook de eene niet te maken hebbe met de verantwoording voor het goed des anderen, maar dat voor de Bediening des Woords en der Sacramenten, alsmede voor de kerkelijke discipline, de beide Kerkeraden eene combinatie vormen. Een proeve van zulk een contract wordt hierbij gevoegd. Zie Bijlage Een.

Inzake de Kerkelijke goederen, de Diaconiegoederen en Scholen blijft elke particuliere kerk vrij, om deze te bezitten en te beheeren, op de wijze gelijk zij meenen zal dat zulks behoort. Echter zijn alle kerken gehouden aan de Classis

mededeeling te doen van alle berichten, die zij aan de Overheid inzenden en van alle transactiën of regelingen, die te dezen met de Overheid worden gemaakt.

De goederen die eenige groep van kerken dusver gemeenschappelijk bezat, gelijk met name de fondsen en gebouwen, die het eigendom zijn van de «Christelijke Gereformeerde Kerk», blijven geheel ter beschikking van het Doel, van de Kerk of van de Deputaten, die de Synode van deze groep in haar laatste afzonderlijke samenkomst daarvoor zal aanwijzen. In geen geval mogen de Kerken der andere groep zich hierin mengen.

De meerdere vergaderingen in Art. 6 genoemd, als bestaande uit kerken van beiderlei formatie, onthoudeu zich, als zoodanig, van elke inmenging in het optreden van een kerkeraad nevens den bestaande, in plaatsen, waar reeds een kerkeraad van de Christelijke Gereformeerde of Nederduitsche Gereformeerde formatie aanwezig is.

Indien zich bij eene der Classes, na de inwerkingtreding van deze overeenkomst, uit eene plaats, waar reeds eene der beide thans contracteerende formatiën bestond, een kerkeraad mocht aanmelden, met verzoek om in het thans geformeerde kerkverband te worden opgenomen, zal door de Classis aan dit verzoek dan alleen

voldaan worden, wanneer blijkt: 1°. dat deze kerkeraad in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordening met de thans contracteerende kerken geheel overeenstemt; 2<sup>U</sup>. dat

deze kerkeraad bereid is, volgens bij deze overeenkomst gevoegd concept, terstond eene combinatie aan te gaan met den te dier plaatse reeds bestaanden kerkeraad; en 3°. dat geene personen in dezen kerkeraad zitting hebben of tot zijne formatie hebben medegewerkt, die voorheen onder den te dier plaatse aanwezigen kerkeraad, welke

reeds in dit kerkverband was opgenomen, tot het H. Avondmaal waren toegelaten. De gezamenlijke Kerken zullen eene theologische School of theologisch Seminarium hebben. Bijaldien door de laatste Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk de bestaande theologische School te Kampen aan de vereenigde Kerken mocht worden overgedragen, zal deze als zoodanig gelden. Deze School of dit Seminarium

zal desvereischt geheel in de opleiding van de aanstaande Dienaren des Woords moeten voorzien. Indien echter door de Directie van de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag zulk eene regeling wordt aangeboden, waarbij aan de Synode van de gezamenlijke Kerken behoorlijk medezeggenschap in de benoeming, de eventueele schorsing en het ontslag van de theologische professoren, en toezicht op het te geven onderwijs wordt verzekerd, en op grond hiervan eene overeenkomst gesloten wordt, zal het Kerkelijk Seminarium uitsluitend voor de practische opleiding strekken en gevestigd worden te Amsterdam. De benoeming, de eventueele schorsing en het ontslag van de Hoogleraren aan dit Seminarium zal aan de Synode staan, maar in elk geval zullen de Docenten, aan de thans bestaande theologische School te Kampen verbonden, daarbij worden overgeplaatst, met volle behoud van honoraria, onder toevoeging van zulk een verhooging als uit den duurderen levensstandaard te Amsterdam dan te Kampen voortvloeit.

Hoogleraren, die aan dit Seminarium verhouden, tevens door de Vereeniging voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag als gewoon hoogleraar worden aangesteld, dienen, voorzooveel zij tegelijk hoogleraren aan het Seminarium blijven, de Kerken kosteloos.

BIJLAGE I.

## CONCEPT-OVEREENKOMST

V A X

C O M B I N A T I E .

De Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde Kerk te ..... ,, die bij missive van ..... aan Z. M. den Koning kennis heeft gegeven van haar bestaan als zelfstandig Kerkgenootschap e e n e r z i j d s ; en

de Kerkeraad der Ned. Gereformeerde Kerk, die bij missive, d.d. .... , ter kennis van Z. M. den Koning bracht, dat zij de Synodale Organisatie van 181 (i voor wat heur aangaat buiten werking heeft gesteld en de Kerkenordering van 1619 weder kracht heeft doen erlangen, a n d e r z i j d s ;

Overwegende, dat de vergadering der geloovigen, in wier midden het ambt door hun Dienaren, Ouderlingen en Diakenen, in naam des Heeren bediend wordt, beiderzijds eenstemmig is in de belijdenis der Drie Formulieren van Eenigheid, het gebruik der Liturgie en het leven naar de Kerkenordering, alles vastgesteld in de Synode Nationaal, gehouden te Dordrecht in de jaren 1618/19; en het hoog belang inziende, om ook in de ambtelijke bediening te dezer plaatse zooveel mogelijk saam en in overleg te handelen;

hebben, in afwachting van de goedkeuring der Classis, waaronder zij beide ressorteeren, besloten, voorzoover de geestelijke aangelegenheden van hun ambtelijke bediening betreft, *eene Combinatie* aan te gaan; achtende beide daardoor nader te komen aan Art. 37 van de beiderzijds aanvaarde Kerkenordening, en zulks onder iuwachting van de genade des Heeren, die te zijner tijd een nog nauwere ineensmelting geven kan;

en hebben diensvolgens benoemd en gevolmachtigd de Kerkeraad ter eenre de Br.

\_\_\_\_\_

en de Kerkeraad ter andere de Br.

\_\_\_\_\_

die, na aanroeping van den Naam des Heeren, overeen zijn gekomen als volgt:

1. De goederen, die aan elk der gecombineerde Kerken toekomen, blijven onvermengd en onder eigen beheer. De bezoldiging der door elke Kerk voor haarzelve

beroepen Dienaren, Godsdienstonderwijzers enz. wordt door eiken Kerkeraad zelfstandig bepaald en gekwet. De bezittingen en inkomsten der Diaconie blijven evenals de Diaconale verzorging gescheiden. Het recht op het gebruik van gebouwen voor de saam vergadering der geloovigen, dat aan een van de beide Kerkeraden toekomt, wordt voor den duur van deze overeenkomst afgestaan aan den gecombineerden Kerkeraad; altoos met inachtneming van Art. 7.

2. De Kerkeraad ter eenre zorgt voor de samenstelling van zijn eigen College, gelijk het meent dit te moeten doen, en de Kerkeraad ter andere desgelijks. Alvorens echter de gekozenen aan de gemeente voor te stellen, doet hij mededeeling van de gedane keuze in den gecombineerden Kerkeraad, om te vernemen of er ook bedenkingen tegen belijdenis of wandel bestaan. Het getal leden van den Kerkeraad ter eenre is voor de combinatie vastgesteld op .... Dienaren, .... Ouderlingen, .... Armverzorgers, en van den Kerkeraad ter andere op .... Dienaren, .... Ouderlingen, .... Armverzorgers.

Wijziging in deze getallen kan niet gemaakt dan met wederzijdsch goedvinden. Zoolang beide Kerken samen slechts een Dienaar bezitten, zal de in Art. 4 der Kerkenordening bedoelde Kerkeraad de gecombineerde zijn, en door hem bepaald worden, welk aandeel in zijne bezoldiging door elk der gecombineerde Kerken zal worden gekwet.

Waar twee Dienaren zijn, zal elke Kerk haar eigen Dienaar beroepen en bezoldigen.

Waar meerdere Dienaren zijn, zal elke Kerkeraad beroepen, dien hij zelf bezoldigt, en de gecombineerde Kerkeraad beroepen, wie gecombineerd bezoldigd wordt.

Met name de Bediening des Woords, de bediening der Sacramenten en de uitoefening van de kerkelijke discipline met al den aanleve van dien, brengt de Kerkeraad ter eenre en de Kerkeraad ter andere over in den gecombineerden Kerkeraad.

Na het intreden der combinatie zullen de afzonderlijke Kerkeraden in hunne vergadering zich bepalen tot 1°. hetgeen hun verhouding tot de Overheid betreft;

2«. hetgeen de samenstelling van hun college aangaat; 3<>. hetgeen de geldelijke aan gelegenheden raakt van Kerk en van Diaconie, alsmede de voor elke kerk afzonderlijk te houden collecten; 4». hetgeen betreft de overboeking op hun bijzondere boeken

van Doopen, van toelating tot het H. Avondmaal en van kerkelijke Discipline; en

5o. geschillen over de uitlegging en voorstellen in zake wijziging van deze overeen-

komst. Alle overige werkzaamheden oefenen zij gecombineerd uit, met dien verstande dat de besluiten van den gecombineerden Kerkeraad geacht worden volle geldigheid te hebben voor eiken Kerkeraad afzonderlijk, als waren ze door eiken Kerkeraad zelve genomen.

Deze gecombineerde Kerkeraad is saamgesteld uit al de afzonderlijke leden van de beide Kerkeraden saam, met dien verstande, dat de leden van den eenen

Kerkeraad met dien van den andere volkomen gelijke rechten hebben.

Hun dienstjaren rekenen daarbij naar de dienstjaren, die zij elk in hun eigen Kerkeraad hadden. De kosten van dezen gecombineerden Kerkeraad worden ponsis-pondsgewijze *pro rato* van het aantal leden door de beide afzonderlijke Kerkeraden gekwet.

De gecombineerde Kerkeraad teekent in zijn Doop- en Avondmaals-boek aan, onder welken bijzonderen Kerkeraad een iegelijk wenscht gerekend te worden of

wenscht, dat zijn kind als gedoopt zal worden geboekt. Overschrijving van het een op het andere boek staat vrij, mits onder bewilliging van wederzijdsche Kerkeraden. Bij weigering van een der Kerkeraden kan belanghebbende zijn verzoek voor de

meerdere vergaderingen brengen, wier uitspraak alsdan beslist.

De gecombineerde Kerkeraad gedraagt zich bij de regeling van de Openbare godsdienstoefeningen, voor wat de rondprediking in de onderscheidene ge-

bouwen betreft, naar den wensch der afzonderlijke Kerkeraden.

Verlangt een der beide Kerkeraden, dat de door hem bezoldigde Dienaren uitsluitend optreden in de gebouwen, waarvan het recht van gebruik door hem in de combinatie is gebracht, zoo wordt hieraan voldaan.

8. Indien de gecombineerde Kerkeraad er in slaagt om ook de beide Diaconale vergaderingen tot een gecombineerde Diaconie te vereenigen, zullen de collecten voor de Armen in alle godsdienstoefeningen gesteld worden in de handen van dit gecotin-

bineerde collegie. Zoolang beide Diacouïën buiten combinatie blijven, zal elke Diaconie collecteeren in de kerkgebouwen, waarvan het gebruiksrecht oorspronkelijk aan haar Kerkeraad toekomt en zorgen voor de armen, die op het boek van dezen Kerkeraad staan.

9. De collecten voor den Eeredieust en wat hiermede samenhangt, zullen in elk gebouw gehouden worden ten bate van het Bestuur, dat het gebruiksrecht van dat gebouw heeft. Gebruikt men de gebouwen dooreen, dan zal het percentage worden vastgesteld, dat aan elk dezer besturen uit de gezamenlijke opbrengst toekomt.

Voor alle belangen, die elke Kerk afzonderlijk in eigen boezem heeft (scholen, processen, enz.) kan elke Kerkeraad afzonderlijk doen collecteeren in de kerkgebouwen, waarvan hem het gebruiksrecht uit eigen hoofde toekomt. Voor belangen, die niet plaatselijk zijn, wordt alleen volgens het besluit van den gecombineerden Kerkeraad gecollecteerd in alle godsdienst oefeningen, waarvoor hij zulks bepaalt, en het provenu door een commissie van zijncntwege in ontvangst genomen, uitgekeerd en verantwoord.

In elke commissie van den gecombineerden Kerkeraad moet minstens een lid uit eiken afzonderlijken Kerkeraad zitting hebben.

Van de bevoegdheid van den gecombineerden Kerkeraad is uitgesloten al wat aan de afzonderlijke Kerkeraden krachtens art. 3 verblijft.

Geschillen tusschen beide Kerkeraden ontstaan over de bevoegdheid van den gecombineerden Kerkeraad of over de uitlegging van deze overeenkomst, worden voor de meerdere vergaderingen ter beslissing gebracht.

Aldus gedaan en krachtens volmacht vastgesteld te . . . . op den . . . . 188 om in werking te stellen . . . . 188

*De gevolmachtigden voornoemd.*

BIJLAGE IT.

## CONCEPT-BERICHT

AAN DE OVERHEID.

*Aan den Koning!*

Geeft met verschuldigden eerbied te kennen de Kerkeraad der Christelijke Gereformeerde Gemeente te . . . . ., dat onder dagteekening van . . . . . door de Algemeene Synodale Commissie der

Christelijke Gereformeerde Kerk namens hem eene verklaring aan Z. M. den Koning is opgezonden, om ter voldoening aan art. 1 van de Wet van 10 Sept. 1853 (*Staatsblad* n° 102) de bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur van zijne gemeente aan de Regeering mede te deelen;

dat hij thans echter ter voldoening aan de bepaling in hetzelfde artikel luidende: »Nieuw te maken bepalingen worden mede vóór of bij het in werking brengen daarvan op gelijke wijze ter Onzer kennis gebracht," de eer heeft mededeeling te doen van zijn besluit d. d. . . . ., waarbij hij nader de inrichting en het bestuur van de gemeente waarover hij gesteld is, geregeld heeft, en zulks voorzooveel noodig onder goedkeuring der meerdere vergaderingen, waaronder hij dusver ressorteerde.

Art. 1. De Christelijke Gereformeerde Kerk te . . . . . vormt in rechten een zelfstandig Kerkgenootschap in den zin der Wet van 10 Sept. 1853 (*Stbl*, n° 102).

Art. 2. Leden der Kerk zijn allen, die op den dag van dit Besluit op haar boeken staan ingeschreven of later daarop gebracht zullen worden; en zulks met hunne kinderen. Dit lidmaatschap houdt op door den dood, door vrijwillige uittreding of door den Kerkelijken ban. In Kerkelijke vergaderingen hebben alleen de broederen stem, voorzooveel zij tot het H. Avondmaal zijn en blijven toegelaten.



Art. 3. Hare Belijdenis is vervat in de Drie Formulieren van Eenigheid, vastgesteld op de Synode nationaal gehouden te Dordrecht in de jaren 1018/10. Zij gebruikt de Liturgie, die op deze zelfde Synode is vastgesteld. En zij leeft naar de Kerkenordering, die in onderscheidene Synoden door de Gereformeerde Kerken dezer landen is aangenomen, en laatstelijk herzien op de Synode bovengemeld. Dit laatste echter met buitengebruikstelling van die bepalingen, wier uitvoerbaarheid door de sinds ingevoerde Staatsregeling kwam te vervallen, en waarvan opgave geschiedt in een Codicil, aan dit besluit gehecht.

Art. 4. Diensvolgens wordt het Bestuur over dit Kerkgenootschap gevoerd door den Kerkeraad, te kiezen volgens de bepaling van Artt. 3—10, 22, 24 van de in Art. 2- gemelde Kerkenordering, en bestaande uit zoovele Dienaren, Ouderlingen en Diakenen, als de Kerkeraad bepalen zal.

Art. 5. Ingevolge de bepalingen, vervat in Hoofdstuk *Twee* van gemelde Kerken-ordening, en op de wijze daarin vastgesteld, onderhoudt dit Kerkgenootschap de classicale en synodale samenkomsten met de overige kerken dezer landen, die in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordering met haar overeenstemmen, voorzooveel deze daartoe genegen blijken.

Art. 6. Overmits Art. 37 der gemelde Kerkenordering het wenschelijk maakt, dat de gereformeerde gezindheid in eenzelfde plaats geestelijk zooveel mogelijk onder de leiding van eenzelfde consistorie sta, behoudt het Bestuur van dit Kerkgenootschap zich de bevoegdheid voor, om voor alle geestelijke aangelegenheden een Combinatie aan te gaan met andere Kerkeraden, die in Belijdenis, Liturgie en Kerkenordering terzelfder plaatse met hem overeenstemmen.

Hiertoe zal alsdan met zulke kerkeraden een overeenkomst worden aangegaan met dien verstande: *a.* dat steeds duidelijk blijke welke Dienaren, Ouderlingen en Diakenen het Bestuur van het Kerkgenootschap uitmaken en hiervoor in rechten kunnen opkomen; *b.* dat alle Dienaren, Ouderlingen en Diakenen op voet van gelijkheid zitting en stem erlangen in deze combinatie van Kerkeraden; *c.* dat het Bestuur van dit Kerkgenootschap alle besluiten van dezen gecombineerden Kerkeraad, voorzooveel hem aangaat, als besluiten door hemzelf genomen erkent; *d.* dat de diaconale bezittingen van dit Kerkgenootschap zijn uitsluitend eigendom blijven; *e.* het eigendom en beheer van de kerkelijke goederen van het Kerkgenootschap steeds zelfstandig blijven; en *f.* dat mogelijk voorkomende geschillen ter beslissing gebracht worden van de Classis en zoo noodig van de Synoden.

Art. 7. Al wat aan dit Kerkgenootschap in eigendom reeds nu toekomt of later mocht toekomen, zal beheerd worden door den Kerkeraad, volgens bepalingen door hemzelf daaromtrent vast te stellen.

*De Kerkeraad voornoemd,*

*Voorzitter:  
Scriba.*

Dr. A. KUYPER werpt het formeel bezwaar op, dat de Deputaten Bespreking for-verder zijn gegaan dan hun lastbrief luidde; en dat het indienen van <sup>meel</sup> bezwaar tegen

o            ö    o

#

Concept-acte.

deze Concept-acte misschien hunne bevoegdheid wel eenigszins tebiütengaat.

Hiertegen gelde echter als exceptie, dat, tengevolge van de besluiten van de Synode te Assen, met de Deputaten anderzijds niet officieel kon onderhandeld worden in hunne qualiteit. Al wat restte was dus het houden van vriendschappelijke samensprekingen, waarvan deze Concept-acte de vrucht is. Daardoor mist dan ook deze Concept-acte een *officieel karakter*.

Op voorstel van Ds. B. VAN SCHELVEN besluit de Voorloopige Synode, Concept-acte in na met belangstelling van de stukken te hebben kennis genomen, en behandelmg ge-

onder dankbetuiging voor den ijver door de Deputaten betoond, de Concept-acte in behandeling te nemen.

## ART. 124.

Daarop worden de beraadslagingen over de algemeene strekking geopend. der Concept-acte geopend.

In antwoord op bezwaren, deels van practischen, deels van meer g g h i e - p r m c i p i e e l e n aard, deelt Dr. A. KUYPER namens de Deputaten in het cept acte. breede de wordingsgeschiedenis dezer Concept-acte mede. Den loop der onderhandelingen schetsende, toonde hij aan, dat in het tegenwoordige L o h o p % o n d e r n stadium de principieele behandeling beter werd vervangen door prac-tische voorslagen; in overeenstemming daarmede hebben de Deputaten dezerzijds dan ook deze Concept-acte opgesteld.

De Deputaten anderzijds hebben daarop hunne amendementen ingediend; terwijl eindelijk de voorstellen, in vorm als boven, gelijkkluidend door de wederzijdsche Deputaten zijn aangenomen.

## ART. 125.

Daar het intusschen half een was geworden, houdt men pauze en sluit Ds. G. RINONALDA de morgenvergadering met dankzegging.

## P A U Z E.

## ART. 126. De Vergadering heropend

zijnde, gaat Ds. F. LION CACHET in den gebede voor.

## ART. 127.

Ingevolge opdracht van de Synode benoemt de Praeses de volgende Commissiën:

Commissiën van de BB. J. HULSEROS en J. C. LEVENDIG voor punt 2;  
praeclvies. de BR W GEESINK? A. H. DE HARTOG en B. VAN SCHELVEN  
VOOR

punt 3;

de BB. 6. VLUG, D. BOONSTRA en W. A. VROLTJK SR., voor de punten 4 en 5 ;

de BB. P. J. W. KLAARHAMER en A. ELSHOUT voor punt 6;

de BB. W. VAN DEN BERGH, A. VAN VEELoo en D. IKE voor punt 7.

## ART. 128.

Hervattig van Daarop hervat Dr. A. KUYPER zijne toelichtingen van de Concept-

^ Geschiedenis<sup>82n ac^e></sup> en schetst nu den loop der besprekingen in de Conferentie te

Loop der bespre- Utrecht. Met name wijst hij er op, dat bij Deputaten anderzijds eene

" ' minderheid was, die zich niet kon vereenigen met de artt. 12, 13 en 14

der Concept-acte. Deze minderheid zal bijna zeker hare bezwaren tegen die artikelen, in den vorm van amendementen, indienen bij de Synode te Kampen.

## ART. 129.

Na breede en ernstige beraadslagingen over de algemeene strek- Concept-acte met king der Concept-acte, &\*aat de Synode over tot de bespreking der eerste Bijlage

MI aangenomen.  
bijzondere artikelen.

De Concept-acte met de eerste Bijlage wordt ten slotte, onveranderd, *m^X^meene^wnen* aangenomen.

Dit besluit zal, namens de Voorloopige Synode, door de Deputaten dezerzijds, per telegram aan de Synode te Kampen worden medegedeeld.

## ART. 130. Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL sluit deze

zitting met dankzegging. Sluiting.

## ZEVENDE ZITTING.

## DONDEKDAG 17 JANUARI 1889.

## ART. 131.

De zevende zitting der Voorloopige Synode wordt geopend met het Opening.  
zingen van Ps. 90 : 9. Nadat de Praeses gelezen heeft Psalm 80, gaat hij voor in het gebed.

## ART. 132.

De notulen der vorige zitting worden gelezen, en na eenige wij-  
Notulen. ziging goedgekeurd.

## ART. 133.

Uit de classes Arnhem-Nijmegen-Zutfen-Tiel-Zaltbommel was de Verwisseling  
*printMs-ouderling* Br. F. J. KOSSINK tegenwoordig, en uit de classis *afgevaardigd* Harderwijk de *secmtd us-ouderling* Br. W. VAN LOO.

Onder de andere afgevaardigden had geen verwisseling plaats.

## AKT. 134.

De Praeses doet voorlezing van het volgende telegram uit Kampen <sup>†</sup>Vegram  
oatvangen, in antwoord op het bericht dezerzijds hun toegezonden: uit Kampen.

KAMPEX, 10 Januari 1889, 7.25 ure 's namiddags. Ds.

VAN SOX, Voorzitter Voorloopige Synode Ned. Oer. Kerken, Utrecht.

„De Synode der Christ. Ger. Kerk heeft met groote belangstelling vernomen, dat uwe Synode de Concept-acte nu reeds en op die wijze heeft aangenomen. Zij kan harerzijds dit nog niet verklaren, wijl zij de behandeling der acte nog niet beëindigd heeft. Terstond na uitslag gewordt U bericht.”

(yct.) UISPEX.

Rapport Namens de Commissie van Praeadvies brengt Ds. J. HULSEBOS rapport van Vollenhove. port uit in zake de splitsing van Stad- en Ambt-Vollenhove, aldus luidende:

Rapport in zake het verlangen van H. J. LOK en drie andere Kerkeradsleden uit de Kerk van Stad- en Ambt-Vollenhoven, dat de Synode bewerkte eene scheiding dier Kerk in twee Kerken, namelijk die van Stad-Vollenhoven en Ambt-Vollenhoven in dier voege, dat de burgerlijke grenzen van genoemde plaatsen ook de kerkelijke zouden zijn.

De Classes van Overijssel en Drente, gecombineerd, hebben in hare vergadering, te Kampen gehouden 12 Juli 1888, met 16 tegen 3 stemmen zich tegen deze splitsing of scheiding verklaard en wel:

»overwegende, dat de begeerte tot splitsing van de eene Kerk van Vollenhoven in twee Kerken voorspra.it uit zondige beweegredenen en alzoo des Heeren goedkeuring niet hebben kan en dat zoodanige splitsing noch door den afstand van beide deelen (Stad en Ambt) noch door de geestelijke belangen van de leden der Kerk geboden wordt, maar integendeel beide deelen verzwakken en ten verderve zijn moet, is van oordeel, dat de Kerk van Vollenhoven wel reformatie maar geene scheiding dier Kerk in twee deelen bevorderen moet en zich heeft te houden aan de laatstelijk in December getroffen overeenkomst.»

Deze overeenkomst behelsde, dat beurtelings te Stad-Vollenhoven en te Ambt-Vollenhoven de godsdienstige samenkomsten zouden worden gehouden.

Uwe commissie heeft het adres van de BB. LOK C.S. en de daarbij behorende stukken aandachtig gelezen.

Zij is van meening, dat ook deze voorloopige Synode zich geroepen mag en moet achten bezwaren als deze, tegen besluiten der Classes ter hand te nemen, hoewel het wenschdijk is, dat klagers dan toch ook aan hunne Classes van dit hun doen kennis geven, wat ons niet is gebleken te zijn geschied.

De commissie heeft de eer na ernstig beraad, zooveel de tijd toelaat UEerw. voor te stellen :

1°. Het oordeel van de Classe van 16 Juli 1888 in zake de verlangde scheiding van Stad- en Ambt-Vollenhoven te bevestigen en dat wel vooral op grond, dat de houding der beide partijen in deze Kerk tegenover elkander niet is naar Gods Woord, en al was het dat scheiding noodig bleek te zijn, deze toch in zulk eenen toestand niet zoude kunnen geschieden.

2°. Zich te onthouden van een oordeel in' de vraag: of die scheiding al dan niet wenschelijk en noodig is en ook uitvoerbaar.

3°. Aan de klagende broeders uit Ambt-Vollenhoven dat te berichten en hen te vermanen met hunne medeleden zich te verootmoedigen voor den Heere over al het zondige, dat zich in dezen strijd heeft geopenbaard en alzoo allereerst te staan naarde rechte verzoening, om voorts, zich\* onderwerpende aan het oordeel der Classis, zoo mogelijk met eenparige voorstellen ter Classe te komen, opdat daar verder worde overwogen wat goed en nuttig zij; en komt er dan in geordenden weg eene scheiding, deze kome clan onder Godes goedkeuring en onder hartelijke, onderlinge overeenstemming.

4°. Van een en ander kennis te geven aan de Classes Zwolle—Deventer—Kampen—Assen—Meppel—Coevorden.

UTRECHT,  
17 Januari 1889.

*De rapporteurs,*  
{(jet) J. HULSEBOS,  
( ' » ) J. C. LEVENDIG.

Bij de discussie blijkt dat nog niet afgelopen is de weg, afgebakend door het besluit der Voorloopige Synode, genomen in de vijfde zitting (zie Art. 104). Als slotsom der besprekingen vereenigt de Voor-

loopige Synode zich met liet voorstel, ingediend door de BB. Ds. B. VAN SCHELVEN en Dr. Gf. VAN GOOR, aldus luidende:

»de Voorloopige Synode lesluit, aan de Classes van Zwolle—Kampen—Assen—Meppel—Coevorden, waaronder de Kerk van Vollenhove ressorteert, bericht te zenden van het ingekomen verzoek, onder verwijzing naar het te dien aanzien in de zomerczittingen bepaalde; en de bezwaarden naar hunne classes te verwijzen, waar hunne bedenking tegen het genomen voorstel ter tafel behoort te komen." <sup>de besluiten van de zomerczittingen.</sup> Verwijzing naar

Aan de Commissie van Praeadvies wordt voor hare bemoeiing dank betuigd.

ART. 136.

In behandeling wordt genomen het Rapport namens de Commissie van Praeadvies uitgebracht door Dr. W. GEESINK, over het drietal vragen van de Classes *Sneek-Franeker-Heerenveen*; die vragen luiden aldus: <sup>Rapport vragen omtrent</sup> <sup>T^\*</sup> <sup>K-</sup>

*Aan de voorloopige Synode van de Ned. Ger. Kerken (doleerende) vergaderd te Utrecht.*

*Wel Eerw. en Eerwaarde Heer en!*

Namens de gecombineerde Classes Sneek—Fraeaker—Heerenveen heb ik de eer tot u te komen met onderstaande vragen, waaromtrent de Classis gaarne het advies van de Synode zou wensehen te ontvangen, met opgave der redenen uit Gods Woord:

1<sup>o</sup>. Is de »Vrije Geref. gemeente" te de Lemmer te beschouwen als eene Geref. Kerk?

2<sup>o</sup>. Moet haar »dienaar" K. STELMA als een wettig dienaar des Woords erkend worden?

3<sup>o</sup>. Moet deze K. STELMA, die eene beroeping aannam naar de Ned. Geref. Kerk te Wijckel, examen doen volgens Art. 8 der Dordtsehe Kerkenorde of moet de Classis met hem colloquium houden?

Verder bericht ik u, mede uit naam der Classes, dat, in overeenstemming met Art. 81 v/d Acta der Voorloopige Synode (1<sup>o</sup> gedeelte), ook in deze Classes besloten is, voortaan aan H.H. Candidaten der Vrije Universiteit niet meer toe te staan in de Kerken dezer Classes op te treden, indien zij nog geen praeparatoir examen gedaan hebben.

De uitvoering van dit besluit heeft de Classes evenwel moeten verschuiven, zoolang en omdat de kracht en de beteekenis van het praeparatoir examen niet vast staan.

De Classis meent niet van H.H. Candidaten te mogen vergen, dat zij zich aan een examen onderwerpen, waarvan de strekking niet volkomen bekend is.

Opdat hierin nu duidelijkheid kome en tevens door alle Classen gelijkmatig gehandeld worde, wenscht de Classis gaarne advies en inlichting van de Synode omtrent de beteekenis en de kracht van het praeparatoir examen, en ten derde dringt de Classis ten zeerste aan op een spoedige splitsing harer drievoudige combinatie, zoodat voortaan *Franélcser* op zich zelf kome te staan en, kan het, Sneek en Heerenveen met Leeuwarden gecombineerd worden of anderszins.

Zij heeft deze zaak ter behartiging opgedragen aan hare Deputaten ter Synode, de BB. Dr. L. WAGENAAR en A. ELSHOUT.

Met de bede, dat de Heere uwe beraadslagingen doe strekken tot eere Zijns Naams en tot bloei Zijner Kerken,

Namens de Gecomb. Class. Sneek—Franeker—Heerenveen

P. J. WIJMINGA,

*Actuarius.*

LOLLUM, 3 Januari 1889.

Het gedeelte van liet Rapport over de eerste vraag wordt na korte bespreking aldus vastgesteld:

Uwe Commissie in zake een *drietal* vragen van de Classes Sneek—Franeker—Heerenveen heeft de eer U te adviseeren als volgt:

I. In zake DE LEMMER te antwoorden, op de vraag: »is de vrije Geref. Gemeente te de Lemmer te beschouwen als eene Geref. Kerk?»

Aangezien de Vrije Gereformeerde Gemeente te de Lemmer, reeds eenige jaren vóór 1886 tot een zekere formatie gekomen, met de drie formulieren als belijdenis, zich gesteld heeft onder de Kerkenorde van Dordt, moet zij wel terdege als een Gereformeerde Kerk, zij het ook van minder vaste formatie, beschouwd worden. Op de vraag: »Moet haar dienaar K. STELMA als een wettig dienaar des Woords erkend worden?»

Aangezien Ds. K. STELMA in deze Kerk in het ambt gezet is, moet hij krachtens de beginselen, uitgesproken door het Synodaal Convent te Rotterdam, op het stuk onzer verhouding tot Gereformeerde Kerken van minder vaste formatie, zeer zeker erkend worden als in zijn kerkverband wettig tot den dienst des Woords en der Sacramenten geroepen.

Op de vraag: »Moet dexe K. STELMA, die eene beroeping aannam naar de Ned. Geref. Kerk te Wijckel, examen doen volgens Art. 8 der Dordtsche Kerkenorde of moet de Classis met hem colloquium houden?» Ds. K. STELMA is niet tot de bediening in eene van onze Kerken toe te laten dan na voorafgaand onderzoek volgens Art. IVb Dordtsche Kerkenorde.

Het tweede gedeelte van het tweede gedeelte worden uitvoerige besprekingen gehouden, waaraan de Commissie van Praeadvies wordt uitgenoodigd. Over het tweede gedeelte worden uitvoerige besprekingen gehouden, waaraan de Commissie van Praeadvies wordt uitgenoodigd. Over het tweede gedeelte worden uitvoerige besprekingen gehouden, waaraan de Commissie van Praeadvies wordt uitgenoodigd.

ART. 137.

Verlof tot afwezigheid. Ds. G. RINÜNALÜA heeft met verlof de vergadering voor enkele uren verlaten.

ART. 138.

sluiting. Ds. J. C. SIKKEL sluit de morgen-samenkomst met dankzegging.

P A U Z E .

ART. 139. De vergadering wordt heropend met gebed door Dr. A. KUYPEK.

ART. 140.

Praeparatoir- Daarop worden de beraadslagingen van het tweede punt van het Rapport, rakende de inrichting en strekking van het praeparatoir-examen, hervat.

Deze gewichtige aangelegenheid krijgt ten slotte haar beslag; en na aanneming ook van het derde punt, wordt het Rapport verder aldus vastgesteld:

II. Verder in zake strekking en inrichting van het *praeparatoir examen* voor Caudidaten in de Theologie, te antwoorden:

dat de strekking van dit onderzoek is: schadelijke propositiën en ongeschikte beroepingen te voorkomen en dat, wijl een definitieve beslissing in den tegenwoordigen stand van zaken omtrent deze aangelegenheid nog niet gegeven kan worden, de inrichting van dit examen voorloopig op de volgende wijze moet geschieden: 1°. Onderzoek naar de stukken door den examinandus over te leggen nl.:

- a. attestatie van de Kerk waarin hij de laatste twee jaren verkeerde.
- b. bewijs van goed afgelegd Candidaatsexamen in de Theologie bij eene Hoogeschool, belijdenis doende van de Gereformeerde religie.
- e. testimonium van een Theol. Faculteit als boven, aangaande zijne academische loopbaan.

2°. Het uitspreken van een leerrede over een tekst, acht dagen te voren hem opgegeven, welke leerrede drie dagen te voren moet ingediend worden. 3°.

Onderzoek naar de bekwaamheid in uitlegging van Oud- en Nieuw- Testament, waartoe aan den examinandus twee hoofdstukken zijn opgegeven, één uit het O. en één uit het N. T.

4°. Onderzoek naar de keunis van de leerstellige Godgeleerdheid. Bij dit examen, aftenemen in de Classis waarin hij domicilie heeft, zijn geen *deputati Synodi* tegenwoordig, tenzij het stuk sub 1° b niet door den examinandus is overgelegd. In dat geval moet onderzocht of hij de blijken geeft van eene wetenschappelijke ontwikkeling, die op gelijke hoogte staat met die welke geëischt wordt voor het candidaats-examen aan de Vrije Universiteit, waartoe de BB. Dr. A. H. DE HERTOEG, Dr. A. KUYPER en Dr. F. L. EUTGEBS alsdan aan het examen zullen deelnemen. Na gunstigen afloop wordt aan den candidaat toegestaan, als *proponent of Candidaat tot de heilige bediening*, op verzoek van een Kerkeraad, voor een enkele maal de dienst des Woords te vervullen en publieke of private catechisaties te houden en belooft hij niets te zullen leeren dan wat in overeenstemming is met de belijdenis der Gereformeerde Kerken. De aanvraag tot het examen en de inlevering der stukken zal tijdig geschieden. De kosten worden gedragen door de Classis. Zij die niet in het bezit zijn van de stukken bedoeld sub 1° b, storten echter eehonderd gulden in de kas van de Classis.

Dit besluit treedt in werking na 1 Juli 1889; na dien datum zal niemand, die in de hier bedoelde termen valt, beroepbaar zijn, tenzij hij dit praeparatoir examen *met goed* gevolg heeft afgelegd.

III. Eindelijk, in zake de *splitsing der Classieale Combinatie* te antwoorden: Sjriitsiag  
dat, na overleg met de deputati Classis Dr. L. WAGENAAK en Ouderling A. gecombineerde  
ELSHOUT, een combinatie der Classis Leeuwarden—Sneek—Heerenveeu het classis  
Sneek.  
meest gewenscht schijnt, terwijl Dokkum en Franeker nu elk afzonderlijk komen.

Wenscht de Classis dat de adviezen, door de Synode op haar drietal vragen te geven, vergezeld gaan van »opgaven der redenen uit Gods Woord», Uwe Commissie is van oordeel, dat hieraan niet kan worden voldaan door het opgeven van bepaalde bijbelplaatsen, doch wel door de Classis er op te wijzen, dat deze adviezen conform de op Gods Woord geponde Kerkenorde zijn.

W. GEESINK.  
B. VAN SCHELVEN.  
17 Januari 1889.

A. H. DE HAETOG.

## ART. 141.

Splitsing  
gecombineerde  
classis Leiden.

Naar aanleiding van punt III van voornoemd Rapport wordt de wenschelijkheid uitgesproken, ook in andere provinciën eene nadere regeling der classes tē treffen. De te groote uitgestrektheid van vele classes veroorzaakt, in menig-opzicht, moeilijkheden. Op voorstel van Dr. F. L. RUTËRS machtigt de Voorloopige Synode de Classes 's *Gntvenhage—Leiden—Gouda* tot splitsing over te gaan; met dien verstande, dat de Classis *Leiden* afzonderlijk, en de Classis 's *Gravenhage* met die van *Gouda* als combinatie zal vergaderen.

Omtrent de combinatiën *Rotterdam—Dordrecht—Br Ie! Ie* en *Arnhem—Nijmegen—Zutfen—Tiel—ZaUbommel* wordt splitsing nog niet mogelijk geacht.

## ART. 142.

Telegram  
uit Kampen.  
Opdracht aan  
Deputaten.

Uit Kampen was telegraphisch bericht ontvangen, dat de eindstemming over de concept-acte morgen (Vrijdag) verwacht wordt.

De BB. Deputaten onzer Voorloopige Synode worden gemachtigd nader te onderzoeken tegen wanneer, in de volgende week, de zittingen dezer Synode weer kunnen worden hervat. Tevens wordt hun opgedragen op ieder stuk dat uit *Kampen* komt, zoo noodig, een advies op te stellen.

## ART. 143.

Rapport over  
vragen Diac.  
Verg. van de  
cl. Harderwijk.

In behandeling wordt gebracht het Rapport over de volgende vragen door de diaconale vergadering van de classis *Harderwijk* bij de Voorloopige Synode ingediend.

Weleerw. Zeergel. Heer Ds. J. C. SIKKEL, te Hijlaard.

*Weleer w. Zeer gel. Heer!*

Namens de Classikale diaconale vergadering der Classis Harderwijk, Woensdag 19 Sept. 1. 1. te Harderwijk gehouden, is ons opgedragen U als Scriba der Synode (voorloopige) het volgende te melden:

Op de vraag: „hoe te oordeelen over het Rapport der Commissie van Praeadvis in zaken van Diakonie?” uitgebracht in de vijfde zitting der Voorloopige Synode onzer Ned. Ger. Kerken, onlangs te Utrecht gehouden, meende de vergadering eenstemmig als haar oordeel te moeten uitspreken, de wenschelijkheid der aanneming van hetgeen onder 1o en 2o in genoemd Rapport staat vermeld;

1o Aan elke gewone Classikale vergadering, alzoo viermaal 's jaars, te verbinden in den namiddag eene Diaconale samenkomst, toegankelijk voor alle kerkeraadsleden.

2o Op den dag daarna een vergadering met gemeenteleden te houden, ter bevordering van het verband tusschen ambtsdragers en gemeente, en van de opwaking van het ambt der geloovigen in de praktijk der barmhartigheid.

*Namens de Class. JHacon. vergadering der Classis Harderwijk.*

HARDERWIJK, 25  
September 1888.

Ds. W. MULDER, *Pr.*  
G. A. SCHAFTENAAR, *Beer.*



### Het rapport luidt aldus:

Uwe commissie belast met het uitbrengen van een rapport, in zake het door de Classicale Diaconale Vergadering in de Classis Harderwijk aan de Synode gezonden schrijven, waarin de wenschelijkheid wordt uitgesproken van de aanneming der in het Rapport van de Commissie van praead vies in zake de Diaconie gedane voorstellen, tot het verbinden van eene Diaconale samenkomst aan elke gewone Classicale Vergadering, en het op den daaraanvolgenden dag houden van eene samenkomst met gemeenteleden, meent U te moeten rapporteeren:

1°. Dat zij zich verblijdt, dat door genoemd schrijven opnieuw de aandacht der Synode gevestigd wordt op het belangrijk Rapport in zake de Diaconie, in de vorige zittingen der Synode uitgebracht;

2°. Dat zij meent naar aanleiding van dat schrijven der Synode ernstig te moeten aanbevelen dat rapport, zoo mogelijk, in deze zittingen der Synode in behandeling te nemen, en het met genoemde Diaconale Vergadering wenschelijk acht, dat de bedoelde voorstellen in hoofdzaak worden aangenomen;

3°. Dat zij evenwel eenige vreeze heeft, dat het houden van deze vergaderingen op twee achtereenvolgende dagen, op den duur, in de uitvoering geen geringe bezwaren zal opleveren.

*Namens Uwe Commissie :*

D. BOONSTRA.

De bespreking van dit Rapport wordt uitgesteld. Erkend wordt reeds nu de vrijheid der classis, om de hier aangegeven gedragslijn, bij wijze van proefneming, te volgen.

Besprekin  
g  
uitgesteld.

### ART. 144.

Door den kerkeraad van *Utrecht* was het volgende voorstel bij de Rapport voorstel voorloopige Synode ingediend:

UtrethfoveT  
attestatie.

*Aan de voorloopige Synode der Nederd. Oere f. Kerken.*

De Kerkeraad der Nederd. Geref. Kerk van Utrecht besloot in zijne vergadering van den 12<sup>den</sup> September 1888, aan de voorloopige Synode in overweging te geven, gelijk hij doet bij dezen, of het niet goed zou zijn, dat de Kerkeraden aangevraagde Attestatiën verzonden aan den Kerkeraad van de plaats, waar de aanvrager zich met der woon vestigt, of aan dien van de naastbijgelegen Kerk, en ze niet aan de personen afgeeft.

*De Kerkeraad der Nederd. Geref. Kerken voorn.:*

G. RINGNALDA, *Praeses*. H.  
HOEKSTRA, *Vice-Scriba*,

Na eenige bespreking vereenigt de vergadering zich met de conclusies van dit Rapport :

In zake het voorstel van den Kerkeraad van Utrecht, waarbij aan de Synode in overweging gegeven wordt: »Of het niet goed zou zijn, dat de Kerkeraden aangevraagde Attestatiën verzonden aan den Kerkeraad van de plaats, waar de aanvrager zich met der woon vestigt, of aan dien van de naastbijgelegen Kerk, en ze niet aan de personen afgeeft", meent uwe Commissie er op te moeten wijzen, dat onze Kerken-ordening in Art. 82 bepaalt, dat eene Attestatie aan hen, die uit de Gemeente vertrekken, zal worden »medegegeven", wat, naar het gevoelen uwer Commissie, een afgeven aan

den vertrekkenden persoon te kennen geeft. Daarmede zou het in strijd zijn, als de Synode tot regel maakte, dat de Attestatiën door den een en Kerkeraad aan den anderen afgegeven of gezonden worden.

Ook zou daardoor lichtelijk de voorstelling kunnen worden bevorderd, dat men, op de eene plaats lidmaat zijnde, het daardoor ook reeds is in eene andere plaatselijke Kerk; en de gedachte weder kunnen insluipen, dat het lidmaatschap betrekking heeft niet op de plaatselijke Kerk, maar op een over meerdere plaatsen zich uitstrekkend Kerkgenootschap, waarvan de plaatselijke Kerken afdeelingen zijn.

Voorts komt door het persoonlijk indienen van de Attestatie een inkomend lidmaat in eene gewenschte aanraking met de Opzieners der Kerk, wat door aanneming van het voorstel van Utrecht vervallen zou.

Om deze redenen meent uwe Commissie aan de Synode te moeten adviseeren, de door den Kerkeraad van Utrecht aan de Synode voorgestelde veraudering, met betrekking tot het uitreiken van Attestatiën, niet vast te stellen. Zij neemt de vrijheid daarbij op te merken, dat voorkomende onregelmatigheden, die waarschijnlijk den Kerkeraad van L'trecht tot het doen van genoemd voorstel hebben geleid, grotendeels zouden kunnen worden tegengegaan, wanneer de Kerkeradeu van de door hen uitge-reikte Attestatiën een kort bericht zonden aan de Kerkeraden der plaatsen, waarheen de vertrekkende personen verklaren zich te begeven.

*Namens de Commissie voornoemd,  
G. VLUG.*

ART. 145.

De BB. Ds. D. BOONSTRA en H. W. VAN MARLE, ontvangen verlof cleze zitting vóór de sluiting te verlaten.

Verlof tot  
afwezigheid.

ART. 146.

Door Dr. G. VAN GUUR wordt, namens de Deputaten voor de examina uitgebracht liet volgende verslag van hunne werkzaamheden sedert de Verslag van zomerezittingen :

Deputaten voor  
examina.

*Aan de Voorloop iye Synode van Neder d. Geref. Kerken, welker zittingen staan hervat te worden te Utrecht op den 16 Jan. 1889.*

*Waarde Broeders !*

De ondergeteekenden door U in Uwe vergadering van den 29 Juni 1888 tot de hervatting uwer zittingen gecontinueerd als Deputati Synodi voor de medewerking bij de classiale toelating tot den Dienst des Woords (Acta Art. 84) bieden U thans het verslag aan der door hen verrichte werkzaamheden sinds die vernieuwde opdracht.

Overeenkomstig het in ons rapport van 25 Juni 1888 vermelde, had op 4 Juli het examen plaats van den Heer J. M. STROES, beroepen door de Kerk van Winterswijk. Dit examen overeenkomstig Art. VIII der Kerken orden ing, werd afgenomen te *Arnhem*, in tegenwoordigheid der Deputaten GEESINK en PLOOS VAN AMSTEL.

Gelijke onderzoeking naar Art. VIII had op 18 Juli 1888 plaats te *Nijkerk*. De Kerk van Harderwijk had dit examen aangevraagd voor den heer MULDER, door haar als Bedienaar des Woords beroepen. Hierbij waren tegenwoordig de Deputaten GEE-SINK en VAN GOOR, de laatste in de plaats van Br. PLOOS VAN AMSTEL.

Beide deze examina hadden tot uitslag, dat de geëxamineerden tot den Dienst des Woords werden toegelaten.

Even gunstig was de afloop van het op 26 Juli 1888 te *Sneek* gehouden examen van den heer WIJMINGA, Theol. Cand., beroepen door de Kerk van Lollum. Bij dit examen waren als Deputaten tegenwoordig BB. VAN DEN BERGH en VAN GOOR.

Op den 1 Aug. 1888 had te Zevenhoven het examen plaats van een cand., beroepen door de Kerk van *Nieuwveen*. De uitslag was, dat de Classis hem eenige maanden uitstel gaf, om dan opnieuw onderzocht te worden, terwijl hem toegestaan werd in dien tusschentijd te proponeeren. Bij dit examen was alleen Br. VAN SCHELVEN tegenwoordig, daar Br. VAN LINGEN, door ongesteldheid, verhinderd was.

Op den 3 Aug. 1888 werd te Dordrecht geëxamineerd de Cand. RLTBOLPH, beroepen door de Kerk van Heinenoord. Bij dit examen was alleen Br. GEESINK, in de plaats van Br. VAN SCHELVEN, tegenwoordig. De geëxamineerde werd toegelaten.

Te Zaandam had op den 10 Aug. 1888 het examen plaats van den Cand. DEN HENGST, beroepen door de Kerk van den Helder. Hierbij waren als Deputaten tegenwoordig de BB. GEESINK en PLOOS VAN AMSTEL en ook deze candidaat werd tot den Dienst des Woords toegelaten.

Op den 13 November 1888 werd te Leeuwarden geëxamineerd de cand. WIJERS, beroepen door de Kerk van Hijlaard, onder medewerking der BB. VAN DEN BERGH en VAN GOOR. Deze candidaat werd mede toegelaten tot den Dienst des Woords.

Nadat de Kerk van Helmond ons advies had gevraagd over de examineering naar Art. VIII van een Broeder, als Bedieuaar des Woords door haar verkozen, had, overeenkomstig dat advies, bedoeld examen op den 20 November te Dordrecht plaats in tegenwoordigheid van de BB. VAN SCHELVEN en GEESINK, de laatste in plaats van Br. VAN LINGEN. Tot toelating werd geene vrijheid gevonden, doch er werd besloten tot een uitstel van *één* jaar, gedurende welken tijd hij zal blijven proponeeren.

Eveneens overeenkomstig ons advies, aan de Kerk van Maassluis gegeven, had op den 11 December 1888 te Kotterdam het examen plaats van een Broeder, door de Kerk van Maassluis als Bedienaar des Woords begeerd. Na afloop werd besloten om hem een jaar lang in de Kerk van Maassluis te laten proponeeren, om zich dan weder aan een onderzoek te onderwerpen. Hierbij fungeerden als Deputaten de BB. GEESINK en VAN SCHELVEN, de eerste in plaats van Br. VAN LINGEN.

Ons advies werd voorts gevraagd door de Kerk van Vlaardingen over de toelating van Ds. RAMAN, vroeger predikant bij de Chr. Gereformeerden. Deputaten meenden met hun advies te moeten wachten tot de beroeping door de Classis zou zijn geaprobeerd.

Namens de Classis Rotterdam werd ons advies gevraagd in zake de toelating tot het examen naar Art. VIII van een Broeder, beroepen door de Kerk van IJselmonde. Wij hebben gemeend aan die Classis, en door haar aan de Kerk van Uselmonde, te moeten vragen, op wat grond zij meent, dat deze Broeder behoort tot de in Art. VIII bedoelde personen. Op die vraag werd ons tot heden geen antwoord.

Aan het slot van dit verslag deelen wij U allereerst mede, dat door al de toegelatenen de in 1619 vastgestelde formule werd onderteekend, door de Heeren WIJMINGA en WILTERS evenwel, op grond van uitgesproken bezwaren, onder bijvoeging van de woorden: »onder voorbehoud van het bekende gravamen tegen Art. 36.»

Voorts heeft in de laatste maanden Br. VAN LINGEN aan onze werkzaamheden geen deel genomen én wegens de noodzakelijkheid zijner tegenwoordigheid in het Gymnasium te Zetten én wegens zijne bekende bezwaren. Pogingen onzerzijds om deze bezwaren weg te nemen, mochten niet baten, daar hij ook zelfs aan onze samenkomsten geen deel wenschte te nemen.

Als bijlagen voegen wij bij dit verslag 1° een schrijven van den Kerkeraad te Nnnspeet, dat door de Classis Harderwijk het examen naar art. VIII van den heer J>E GOOYER, beroepen door de kerk van Nnnspeet (zie ons vorig rapport) is bepaald op 23 Januari in de Ned. Geref. Kerk te Harderwijk (Bijl. I); 2° een schrijven van de Classis Sneek, dat tegen 30 Januari 1889 het examen vastgesteld is van den Cand. NIEBORG, beroepen te Exmorra en Allingawier (Bijl. II); 3° eene vraag van den Kerkeraad te Anna Paulowna-polder, om advies in zake 't examen naar Art. VIII van den Heer G. W. AKKERHUIS JR. aldaar, met vijf bijlagen (Bijl. III, a. b. c. d. e.). Deze stukken brengen wij hier ter tafel, omdat met Uwe samenkomst ons mandaat geëindigd is, 't welk wij bij dezen in Uw midden neerleggen met de bede dat de Heere ook Uw vernieuwde samenkomst met rijken zegen krone.

Namens Deputaten,

UTRECHT, 16 Januari 1889.

G. VAN GOOR, *Scriba*.

Over dit verslag brengt Ds. P. J. W. KLAARHAMER Rapport uit Behandeling van (zie Acta, art. 171). Na voorlezing daarvan dient Dr. A. KUYPER eene

rapport<sup>01</sup> [\*; da f<sup>n</sup>

over> uitgesteld.

motie in, strekkende om de behandeling van dit Rapport te schorsen, en vooraf te laten gaan de behandeling van het Rapport over Art. VIII. K. O. De Synode neemt de motie aan.

## ART. 147.

Behandeling Namens de daartoe benoemde Commissie leest Dr. W. VAN DEN BERGH  
 l&tteS. voor liet RaPPort over liet schrijven van Ds. F. P. L. O. VAN LINGEN,  
 zich noemend lidmaat der kerk van Zetten.  
 Het schrijven van Ds. VAN LINGEN luidt aldus :

*Aan de Synode der Ned<sup>rd</sup>. Gereformeerde Kerken.*

*Geliefde Broeders !*

De ondergeteekende meed als lidmaat Uwer Kerken de verplichting te hebben zijne bezwaren, reeds zoo dikwijls en op onderscheidene wijzen uitgesproken zonder eenig gehoor te vinden, voor U te moeten brengen; bezwaren, welke hem veel strijd en droefheid, ja ergernis hebben verwekt. Gun mij uit te spreken, hoe de reformatie dezer dagen in beginsel nog altijd mijn gansche hart heeft, mijne liefde tot de broederen innig wordt gevoeld, mijn gebed tot welzijn der Kerken opklimt en uit warme belangstelling door mij getuigd wordt tegen hetgeen m. i. niet naar den wille Gods is. Dwaal ik, gaarne wil ik vernemen wat tot terechtwijzing kan dienen, daar, wat *De Heraut* antwoordde, nog niet in één enkel punt mij van dwaling heeft kunnen overtuigen. Ik leg daarom vragenderwijze mijne bezwaren bloot.

I. Moet niet met schuldgevoel voor den Heere worden beleden, dat bij den aanvang dezer reformatie beroep is gedaan op zoogenaamde hoogere besturen, vooraf besloten aan hunne veroordeeling zich niet te zullen onderwerpen aan zich noemende besturen, welke men in zijn hart niet als zoodanig erkennen kon ? En is het oprecht en waar, als geloovigen volgens hun ambt zich tot ongelooovige »Kerkeraden" wenden met het verzoek de reformatie ter hand te nemen, terwijl ze toch nooit van hunne reformatie zouden willen gediend zijn? Voor farizeërs en schriftgeleerden had de Heere een »wee", niet een vraag, of ze als zijne gezanten wilden uitgaan.

II. Ik moet het betreuren, dat men in zake de kerkelijke goederen niet gehandeld heeft volgens Matth. 5 : 39 v.v. tengevolge waarvan zoovele duizenden zijn weggeworpen. Ik vraag, of het nu nog geen tijd is een einde te maken aan het nutteloos en kostbaar procederen der Kerken, en of zij volgens Gods Woord niet liever schade moeten lijden. Ons was voorgespiegeld, dat met ééne procedure tot de laatste instantie voor alle kerken zou beslist wezen.

Of er niet al te veel afwijken plaats heeft van de eerst zoo ernstig aanbevolen eenvoudigheid in de plaats van samenkomst? Men raadde toch aan houten gebouwen te vormen, liefst nog voor een tweede doel bruikbaar, b.v. als scholen.

Wij wenschen geen »leelijkheid" maar eenvoud.

Is het geoorloofd zooveel ergernis te geven als sommige kerken doen door den leeraar een kleed te doen gebruiken, eenmaal vanwege de Synode ingevoerd; — door, in plaats van den regel te volgen in de Amsterdamsche Kerk omtrent de zitplaatsen gesteld, ze te verhuren zelfs bij opbod; — door (gelijk de Class. Verg. te te Kotterdam deed) het gebruiken van een rijtuig op Zondag door den predikant geoorloofd te verklaren?

V. Worden niet de Kerken overstroomd met tal van bepalingen, indien (zooals in de Class. Arnhem) de credentiebrief der afgevaardigden eene verklaring moet bevatten, die de geheele kerk verbindt zich te onderwerpen aan de besluiten der Class. ?

VI. Is het volgens den wil Gods, dat men alle leden en ambtsdragers, bedienaren des Woords ingesloten, als zoodanigen erkent, omdat zij dit bij de Genoot

schapskerken waren, zonder eerst ernstig onderzoek te doen naar hunne kennis van de belijdenis der Kerk én naar hunnen wandel? Het is te algemeen bekend, wat het doen van belijdenis in het genootschap beteekende, wat het onderwijzen aan de staats-universiteiten en wat er noodig is om daar predikant te worden. Men zegge niet, dat dezulken aanstonds onder cfe tucht zijn gekomen, aangezien er in groote gemeenten wordt geklaagd over het onmogelijke om de tucht uit te oefenen.

VII. Op de zooveen genoemde onmogelijkheid vooral wordt een beroep gedaan, waar men wijst op de zoogenaamde afwerping van het juk voor de geheele gemeente, zonder dat nog één enkel van de hoogleraren of predikanten, wien het toch in de

eerste plaats zoude moeten gelden, hoe ongeloovig ook, door onze kerken — althans voor zoo verre mij bekend — onder de censure is geplaatst. Indien massale uitwerping niet mogelijk is, afzonderlijk ambtshalve behauelelen der wederspanningen evenmin, en toch des Heeren Woord zegt, dat Christus geene gemeenschap met Belial, het geloof niet met het ongeloof heeft, daar zou het doorslaand bewijs zijn gegeven, dat het eerst uitgesproken beginsel mank gaat Indien de Kerk in gemeenschap met allerlei ongeloovigen en spotters blijven moet, wat hebben we dan met deze reformatie gewonnen ? Blijft daar niet het »Scheidt u af" van Gods Woord tegen ons getuigen ?

VIII. Is de bede van onzen Hoogepriester : »Geef, dat ze allen één zijn", wel te verstaan van een uitwendigen band en niet veeleer van een geestelijke gemeenschap van onderlinge liefde ? Op grond van die bede was niet van een bondgenootschap", maar van vereenigen steeds sprake. Noch het een noch het ander wordt gesloten door een contract, onderteekend door enkele afgevaardigden, maar alleen

dan, als uit den boezem der onderscheidene Kerken een gezamenlijk roepen tot God opgaat. Een vereenigen, dat niet op de knieën wordt gevonden, is een aaneenlijmen zonder eenige beteekenis.

IX. Met diepe smart worden wij gedurig op nieuw aangedaan, als wekelijks de »kerkboden" nieuwe namen te lezen geven van mannen, die zich zei ven bekwaam achten om te leeren en die meenen zonder eenige ordening het Woord te kunnen en te mogen bedienen. Ja, zelfs worden mannen, afgewezen als oefenaars, door de Kerken op de kansels toegelaten. Komt niet hierdoor onze Kerk in minachting bij degenen, die buiten zijn, en kan de prediking, in den regel zoo gemoedelijk en gevoelig, wel dienstbaar w<sup>e</sup>zen aan het heil der Kerk ? Zijn er geene middelen te vinden om dit kwaad te stuiten ?

X. Eindelijk, om niet meer te noemen, zij gewezen op het misbruik van Art. 8, gesteld om onbevoegden te weren; doch thans dienstdoende onbevoegden binnen te laten. Waren de voorschriften der Synode omtrent het examen stiptelijk opgevolgd, er zoude geen bezwaar zijn. Nu moet het verwonderen dat er in den tijd van Brakel in 50 jaren slechts een tweetal om singuliere gaven tot de bediening des Woords

werden geroepen en thans, in zoo korten tijd, zooveelen zijn opgestaan. Ons vervult het met zorg, dat men mannen, aan wier Godzaligheid we niet twijfelen, singulier heeft genaamd, terwijl ze zeer gewone menschen zijn, waardoor dus het predikambt van deze personen op geen zuiveren grondslag van waarheid staat. Door 't voorloopig succes aangemoedigd, wordt meer en meer die gemakkelijke en goedkoopere gezocht. Men gaat zelfs *studeeren* om singuliere gaven te verkrijgen tot groote schade der Godgeleerde wetenschap en alzoo der Kerken.

Geliefde Broeders! deze feiten hebben ons geërgerd en zeer dikwijls onrustig gemaakt. Het was ons eene behoefte het hart te ontlasten en deze schuld, welke wy als onze algemeene schuld gevoelen, voor God en menschen, voor vriend en vijand te belijden. Wij erkennen, dat elke aanvang moeilijk en altijd weer reformeeren bij elke reformatie noodig is. Wij gevoelen ons hart met dankbaarheid vervuld, dat de Heere ons tot leiders en raadgevers in dezen weg mannen gaf, bedeed met uitnemende gaven des geloofs, maar weten ook, dat aan elk werk gebreken kleven en dat het niet alleen het recht maar ook de plicht is van elk lid der Kerk, om, gedreven door liefde, te wijzen op de ergernissen, en zijne gernoedsbezwaren, hetzij die terecht of te onrecht zijn, uit te spreken.

Hoogerwaarde Heeren !

*Uw broeder in den Heere,*

ZETTEN., 9 Jan. 1880.

(c/et.) F. P. L. C. VAN LINGEN.

Het Rapport zal des avonds ter visie voor de leden gelegd worden, en in de volgende zitting in behandeling worden genomen.

ART. 148.

Door Ds. B. VAN SCHELVEN wordt deze zitting met dankzegging gesloten.

ACHTSTE ZITTING.  
YRIJDAG 18 JANUARI 1889.

## ART. 149.

**Opening.** De achtste zitting der Voorloopige Synode wordt geopend met liet zingen van Ps. 119 : 67 en 69. De Praeses gaat voor in het gebed en leest daarna Jacobus I.

## ART. 150.

**Verwisseling** Uit de classes Arnhem-Nijmegen-Zutfen-Tiel-Zaltbommel en Haarlem-nfrcvaardiode Alkmaar waren de *seciuuVi*-ouderlingen opgekomen. Dit was de eenige verandering onder de afgevaardigde leden.

## ART. 151.

**Notulen.** De notulen der vorige zitting worden gelezen en goedgekeurd.

## ART. 152.

**Kerkelijke weg** Naar aanleiding van het in de notulen voorkomende *Rapport over* voor het indienen *(h a t t e s t a U e n* (zie art. 144), maakt Dr. F. L. RUTGERS de volgende op- van vragen of bedenkingen, opmerking, die hij verzoekt in de Acta op te nemen: „de vraag „over de attestatiën is door den Kerkeraad van Utrecht ingezonden en „door de Voorloopige Synode beantwoord; hieruit volgt niet dat vragen „van leden der gemeente of van Kerkeraden, op synodale vergaderingen „gebracht, daar ook zullen worden behandeld. De aangewezen kerkelijke „weg is: de leden der Kerken wenden zich allereerst tot hunnen Ker-„keraad; gelijk ook de Kerkeraad zijne eigene vragen of bedenkingen „eerst bij de classis heeft te brengen; en eerst bij onvoldoend bescheid „kan de zaak voor de meerdere vergaderingen worden gebracht.<sup>1</sup>”

Met goedvinden van de Synode wordt dit in de notulen geplaatst.

**Publiceering** Desgelijks hecht de Synode hare goedkeuring aan het voorstel van besluit over prae- j) r ^ KUYPER, om het stuk over het *praeparatoir* examen zoo spoedig\* pnratoir-examen. ^

mogelijk publiek te maken.

## ART. 153.

**Rapport in zake** Daarop wordt door de Synode hervat de bespreking van het *Rap- Ds van Lhtgen P<sup>0</sup>) ^ m z a ^ e den, brief van Ds. van Lingen;* in ge wijzigden vorm was het ingediend door de adviseerende Commissie *ad hoe*.

Na langdurige en ernstige bespreking wordt het door de Synode in den volgenden vorm vastgesteld:

In zake de missive van Ds. VAN LINGEN besluit de Synode:  
dit stuk aan de classis van Arnhem te zenden, met verzoek om twee Deputaten te benoemen, die met twee Deputaten harerzijds deze zaak zullen afdoen, en zulk» in dien geest dat zij aan Ds. VAN LINDEN berichten:

a. dat de Synode deelt in zijn leedwezen over de voor onze kerken smadelijke gevolgen, die de openbaarmaking zijner bezwaren alvorens ze kerkelijk in behandeling waren gebracht, gehad heeft;

b. dat de Synode Ds. VAN LINGEN niet kan beschouwen als gewoon lid, want dat hij is emeritus-predikant, en deze roeping in Gods kerken na de reformatie even zeer behield, als de Hervormers hunne ordening uit de Roomsche kerk;

c. dat hij derhalve verplicht was geweest als emeritus-predikant zijn bezwaren, zoo hij kerkelijke behandeling noodzakelijk achtte, bij zijn classis te brengen, opdat ze langs dien weg desnoods bij de Synode mochten komen;

d. dat de Synode, hoewel zij verplicht zal zijn voortaan klachten, langs onordeelijken weg ingekomen, buiten behandeling te laten, in dit geval, wijl hierin waarschijnlijk bij vergissing gedwaald is, gaarne den broeder ter wille is;

e. dat zijn klacht in zake de procedure der geschorsten te Amsterdam noch deze Synode, noch eenige kerk in doleantie, noch zelfs den kerkeraad van Amsterdam

geldt, maar uitsluitend die toenmalige leden der Amsterdamsche kerk, die geschorst zijnde dezen weg insloegen,

en f. Wat aangaat de klachten over allerlei gebrek en misstand, die, zij het ook in min geordenden weg, dan toch onder hare aandacht zijn gebracht:

dat met ootmoedigen zin voor God den Heere moet beleden, hoe ook in het optreden onzer kerken, niet enkel uit de gestadige werking der zonde in veler hart, maar met name ook uit de nawerking van menige krankheid, die wij uit ons verleden onder de Synodale Organisatie naar ons thans gevormd kerkverband hebben medegebracht, velerlei ingeslopen misbruik moet verklaard, dat wel niet aanstonds geheel is weg te nemen, maar toch in de kracht des Heiligen Geestes en in den geest der barmhartigheid moet tegengestaan;

dat de kerken en in haar de geloovigen, naar eisch van Gods Woord goed zullen doen, zoo zij, bij de opsporing en bestrijding van deze krankheden en zonden, niet te zeer aan bijkomstige uitwendigheden blijven hangen, als processen, toga's, houten of steenen gebouwen en wat dies meer zij, maar onder de leiding des Heiligen Geestes en bij het licht des Woords meer rechtstreeks bedacht mogen zijn *op den dieperen wortel der %onde,* die nog zoo veelszins ons kerkelijk leven beroert, en dat zij in dien geest en zin, vooral zullen te bestrijden hebben :

1°. het nawerken van den hiërarchischen en clericalistischen zuurdeesem eener-zijds, en anderzijds het inwerken van Pelagiaansch-revolutionaire denkbeelden, die ons, nadat wij aan het juk der Synodale Organisatie ontkomen zijn, onder de wil-keur van menschelijk inzicht zouden brengen, in stede van onze kerken eeniglijk te doen buigen voor het heerlijk regiment voor onzen Koning en Heere;

2°. den schadelijken invloed dien elke reformatie der kerken, waar die niet anders dan door breking met het kerkverband tot stand kan komen, zoo licht oefent, doordien vroegere banden met vele broeders en zusters verbroken wierden ; iets wat er zoo licht toe verleidt, om de eenheid van het Lichaam van Christus en de gemeenschap der heiligen uit het oog te verliezen; zich op te sluiten in eigen kring; en alzoo den weg te ontsluiten voor sektaristische enghartigheid;

3°. de miskenning van ander er ijver voor God, ook al ging die o. i. niet in den rechten weg, waardoor gevaar ontstaat, dat ingenomenheid met eigen weg van reformatie leiden zou tot mindere waardeering van anderer bedoelen en alzoo tot geringschatting van het Lichaam van Christus en van de werkingen Gods tot opbouwning hiervan; iets wat tevens zoo licht verleidt tot het gebruiken van min heilige wapenen;

4°. het niet doen maar nalaten van hooge dingen, die men in beginsel terecht beweert en als stelsel predikt, zooals daar zijn de bewering dat men ambtelijk bewerken zal, wie nog niet met ons optrekken ; de bewering dat wij nu doen zullen wat anderen nalieten in de handhaving van goede tucht over leer en leven ; en niet minder de bewering, dat, terwijl vroeger ontfermingloos gehandeld wierd, thans de geest der barmhartigheid ons zou leiden;

5°. het drijven van onordelijkheid in kerkelijke aangelegenheden, alsof onze afverping van het Synodale juk niet strekte, om alsnu in den van God geordenden weg te wandelen en ons elk in onze roeping daaraan te onderwerpen, maar te ver-loopen in de wilkeur der bandeloosheid ;

6°. het liefdeloos voorbijzien van de noodzakelijkheid, dat in deze eerste beginselen onzer nieuwe Reformatie, allerlei gebrekkigs nog een tijdlang moet geduld en gedragen, en slechts wederzijdsche liefde en ontferming voorkomen kan, dat dit gebrekkige geen vasten voet krijgje of veler hart met wanhoop sla en verhittere;

7°. het eenzijdig nadruk leggen op de formeele zijde der reformatie, zonder dat het wezen der kerk, die door deze reformatie gered moet, tot zijn recht kome, en daardoor het aanzeggen aan den goddelooze dat hij geen vrede kan hebben en aan den rechtvaardige dat het hem wel zal gaan, de zorge voor de zwakken en geestelijk kranken in de gemeente, het uitdrijven van allerlei dwaling, het behoorlijk verzorgen der leeraars, de dienst der Barmhartigheid, der Zending en zooveel meer op den achtergrond zou geraken ;

8°. de miskenning van de geestelijke beteekenis van het Kerkverband en daardoor van de eenheid van het lichaam des Heeren, die zich openbaart in het verzuim van tucht onder de opzieners en kerken onderling, in het eigenwillig zich niet gedragen naar hetgeen door de kerken overeenkomstig Gods Woord in Classis en Synode besloten is, en in het niet nede dragen der geestelijke en stoffelijke nooden van andere deelen van het lichaam Christi;

en 9°. dat toch vooral moge bestreden worden de schrikkelijke werking van de zonde, die in velerlei ongereformeerd leven in huis en gezin, in velerlei hoogmoed en onheilige heerschzucht, alle eeuwen door de kerken ontheiligd heeft, en ook onder ons nog zoo telkens te betreuren valt; biddende daarbij de Synode van haar verheerlijkten Heere en Koning, dat zijn voorbede voor den Troon des Vaders voor zijn kerken waken moge, en dat, waar de oude vijand nimmer aflat zijn strikken tot verwoesting der kerke Christi uit te zetten, alle geloovigen in den gebede waken en strijden mogen om deze strikken, die ook voor hun voet verborgen gespannen liggen, te ontdekken en er met Gods hulpe aan te ontkomen, — zijns Verbonds tot eeuwige gedachtenisse en zijn Naam ter eer.

Tot Deputaten in deze zaak worden benoemd de BB. Dr. W. VAN DEN BERGH en Dr. A. H. DE HARTOG.

## ART. 154.

Verlof tot en Dr. 6. VAN GOOR vraagt en ontvangt verlof de Vergadering gedurende

Van Ds. A. VAN VEELoo, verhinderd verder de zittingen bij te wonen, komt het bericht in, dat zijn *secundus* door hem is aangeschreven om als zoodanig op te treden.

## ART. 155.

De morgen vergadering wordt met dankzegging door Ds. P. J. W. KLAARHAMER gesloten.

## P A U Z E .

## ART. 156.

Ds. Gr. VLUG heropent op verzoek van den Praeses de achtste zitting der Synode met gebed.

## ART. 157.

Amendementen van de uit Kampen. was aan- De Synode te Kampen had telegrafisch bericht gezonden <sup>100</sup> der besprekingen over de Concept-Acte. Door haar



genomen een amendement BEUKEB—LITTOOIJ, om de artt. 12—14  
dezer Acte aldus te lezen:

»ART. 12. Op plaatsen alwaar een Kerkeraad van een der beide contracteerende formatiën bestaat, zal van weerszijden geen andere gemeente of kerkeraad naast of tegenover den bestaanden worden geformeerd. -

»Voorzoover daarentegen een kerkeraad, die tot dusver onder de Synodale Organisatie van 1816 bleef, bij kerkeradsbesluit, in zijne meerderheid, tot de kerken-ordening van 1619 mocht terugkeeren, zal men, des verlangd, deze broederen in het nieuw formeeren van hun kerkelijk leven behulpzaam zijn.

»ART. 13. In plaatsen, waaruit nog geen kerkeraad op de classis vertegenwoordigd is, zullen de vereenigde kerken hare beste pogingen aanwenden om de geloovigen, die nog onder de Synodale Organisatie van 1816 zitten, hetzij door hunnen Kerkeraad, hetzij door het ambt der geloovigen, tot terugkeer naar de kerkenordening van 1619 en tot aansluiting in het kerkverband dat op deze kerkenorde gegrond is, te bewegen. In de keuze van de formatie (Scheiding of Doleantie) zullen deze kerken daarbij geheel vrij worden gelaten. Bij hare opneming in ons kerkverband hebben ze te voldoen aan Art. 4.

»ART. 14. Indien zich na de vereeniging later nog een andere, hetzij reeds bestaande (als van LEDEBOEE e. a.), hetzij buiten de vereenigde kerken om ontstaande kerkeraad, uit een plaats, die reeds door een kerkeraad op de classis vertegenwoordigd is, mocht aanmelden, om in het thans geformeerde kerkverband te worden opgenomen, zal door de classis aan dit verzoek dan alleen voldaan worden, wanneer blijkt :

»a. dat deze kerkeraad in belijdenis, liturgie en kerkenordening met de thans contracteerende kerken geheel overeenstemt;

»b. dat deze kerkeraad bereid is, volgens bij deze overeenkomst gevoegd concept, terstond eene combinatie aan te gaan met den te dier plaatse reeds bestaanden kerkeraad;

»c. dat geen personen in dezen kerkeraad zitting hebben of tot zijne formatie hebben medegewerkt, die voorheen onder den te dier plaatse aanwezigen kerkeraad tot het Heilig Avondmaal waren toegelaten.

»Indien de classis desalniettemin bezwaren mocht, hebben om aan dit verzoek te voldoen, dan kan de zaak ter afdoening bij de particuliere, en zoo deze mocht weigeren, bij de generale Synode gebracht worden.

»ART. 15. De gezamenlijke kerken zullen hare eigene theologische school hebben. Door die kerken kunnen echter ook candidateu van de Vrije Universiteit voor Hooger Onderwijs op Gereformeerden grondslag beroepen worden, indien deze Universiteit zich, — wat de theologische faculteit betreft, — onder toezicht dezer kerken stelt overeenkomstig de *post-acta* der Synode van 1618/19."

Zonder verwijl worden door de Voorloopige Synode deze voorgestelde artikelen in behandeling genomen; zij verklaart zich bereid alle *officieele actie* namens de kerken in dezen uit te sluiten, mits duidelijk gestipuleerd worde dat aan niemands *conscientie* of *woord* dwang zal worden aangedaan, en derhalve de *persoonlijke actie* vrij blijft; alsook, dat beiderlei kerkformatiën, buiten *kerkelijk* initiatief om ontstaan, op kunnen genomen worden in het kerkverband. En voor wat de school betreft, dat het beginsel niet *mag* worden prijsgegeven, dat de theologie eene *ivetenschap* is, die derhalve hare eigenaardige plaats aan de *Universiteit* vindt, mits de kerken steeds *voldoenden waarborg* bezitten voor de wetenschappelijke opleiding van hare dienaren.

Dienovereenkomstig besluit de Synode. Zij zendt daarvan bericht per telegram aan de Synode te Kampen, onder deze bewoordingen:

„De nieuwe artikelen 12, 13 en 14 zijn aangenomen met de verduidelijkingen :

„in art. 12, voor de woorden „van weêrszijde geen" wordt gelezen; „noch door een anderen kerkeraad, noch door de classis een";

„in art. 14, c, herstelling van de uitgevallen woorden: „welke reeds „in dit kerkverband was opgenomen";

„en een nieuw art. 15:

„Als kerkeraad in den zin van het vorig artikel zal zich een kerkeraad ook dan kunnen aanmelden als zijne leden wel verkozen zijn „en de benoeming tot het ambt hebben aangenomen, al is het ook dat „zij nog buiten de mogelijkheid verkeerden om te voldoen aan alle „bepalingen van art. 22 en 38 der kerkenordering; terwijl het laatste „artikel der concept-acte blijft gelijk het is vastgesteld."

Bij de stemming over deze veranderingen en nieuwe voorstellen verklaren twee Broeders zich voor het onveranderd behoud der conceptacte, zooals die in de zitting van Woensdag 16 Januari was aangenomen. Voorts vereenigt de Synode zich met algemeene stemmen met het volgende voorstel van Dr. A. KÜYPER: „de Voorloopige Synode verklaart „zich bereid de geamendeerde artt. 13, 14, 15 (nieuw) aan te nemen, „indien het geamendeerde art. 14 (door Kampen voorgesteld, rakende „de school), door de Synode der Chr. Grer. Kerk wordt teruggenomen."

#### ART. 158.

Besluit tot afvaart om toedigmg naar Kampen. De Synode besluit, daar de telegraaf minder geschikt is lichten over te brengen, en misverstand moest voorkomen worden, om twee leden dezer Synode naar Kampen te committeeren, ten einde mondeling de vereischte toelichting te geven. Hiertoe worden aangewezen de BB. Dr. W. VAN DEN BERGH en Dr. A. KÜYPER. De toegang tot de Synode te Kampen was bereids gevraagd en verkregen.

#### ART. 159.

Besluit tot verdaging. De Synode besluit de zittingen te verdagen tot Dinsdag 22 Januari

#### ART. 160.

Sluiting. Dr. Gr. VAN GOOR sluit deze zitting met dankzegging.

NEGENDE ZITTING.  
DINSDAG 22 JANUARI 1889.

## ART. 161.

De Praeses opent de vergadering. Nadat Ps. 1 is gezongen Opening.  
89 gaat hij voor in liet gebed en leest Jesaja 54.

## ART. 162.

Wederom hadden enkele mutatiën plaats onder de leden; uit de  
Verwisseling van classes Sneek—Franeker—Heerenveen en 's Hertogenbosch—Breda—Heus-  
a gelaai l<sup>o</sup>ce<sup>11</sup>-den—Eindhoven—Maastricht waren de *secund i-predikanten* tegenwoordig; n.l.  
de BB. Ds. M. BROUWER van de Lemmer en Ds. J. H. FERINGA van Klun-dert Uit de classis  
Harderwijk de *primus-ouderling* Gr. J. KNOTTENBELT; en uit de classes  
Arnhem—Nijmegen—Zutfen—Tiel—Zaltbommel en Amersfoort de *prim/-ouderlingen*  
F. J. KOSSINK en J. H. DE WAAL MALEFIJT.

## ART. 163.

Dr. L. WAOENAAR had bericht gezonden dat hij niet ter vergadering Benoeming  
kon opkomen. Als tweede scriba in zijne plaats wijst de vergadering tweepde S(>nba\*  
aan Ds. D. BOONSTRA.

## ART. 164.

De notulen der vorige vergadering worden na eenige wijziging  
Notulen. goedgekeurd.

## ART. 165.

Namens de naar Kampen gecommitteerden brengt Dr. A. KUYPER Verslag  
van een kort verslag uit van hun wedervaren. Hij leest verder voor een  
Ge(le<sup>p</sup>nleercleu  
#<sup>o</sup> J s! " naar Kampen.  
schrijven van die Synode als antwoord op de voorstellen dezerzijds gedaan. Het  
is van den folgenden inhoud :

*Aan de Synode der Nederd. Gereformeerde Kerken, vergaderd te  
Utrecht.*

*Geliefde Broeders in onzen Heer e Jezus Christus !*

De Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk, thans vergaderd te Kampen,  
heeft -de door hare Deputaten bij haar ingediende *concept-acte van ineensmelting  
der Kerken* in ernstige en biddende overweging genomen. Tot hare smart kon zij  
deze niet onveranderd aannemen. Zij zag zich verplicht in een tweetal zaken een  
ander voorstel te nemen en U daarvan kennis te geven. En hoewel zij het ten  
hoogste waardeert dat Gij op die beide voorstellen ons nog tegemoet zocht te  
komen en zelfs door een tweetal deputaten ons nadere inlichting wildet verschaffen, zij  
kon toch ook in die voorstellen geen reden of aanleiding vinden om op hare besluiten  
terug te komen. Echter heeft zij, doordrongen van het hooge gewicht der vereeniging,  
besloten deze zaak in de Kerk, welke zij vertegenwoordigt, aanhangig te doen blijven,  
in de hope dat, al is nu ook de vereeniging nog niet tot stand gekomen, het den Heere  
moge behagen ons binnen niet te langen tijd in één Kerkelijk leven samen te brengen.

Daartoe heeft zij eeae Commissie ad hoc benoemd, bestaande uit de broeders J.  
VAX ANPEL, H. BAVTXCK, J. H. DONNER, A. LTTTOOTJ en M. NOORDTJIJ om

deze ernstige zaak onder de aandacht der Kerkeraden te brengen. Tevens werd deze Commissie, bevoegd verklaard om eventueele mededeelingen van de Synode der Nederd. Gereformeerde Kerken of van hare Gedeputeerden te ontvangen en verzoekt zij U deze te richten aan het adres van H. BAVINCK te Kampen.

Bovendien werd aan de Provinciale Vergadering van Friesland in verband tot art. 50 der Dordsche Kerkorde het recht verleend om ter wille van de zaak der vereeniging binnen den in voornoemd Artikel bepaalden tijd eene Synode bijeen te roepen.

Voorts U met Uwe kerken der hoede van onzen trouwen God en Zaligmaker aanbevelende, blijven wij met broederlijke liefde

*De Synode der Christ. Geref. Kerk vergaderd te Kampen.*

KAMPEN,  
18 Januari 1889.

Namens dezelve:  
(IV. g.) W. H. GISPEN, *Praeses.*  
W. DOORN, *Scriba.*

De verdere behandeling dezer zaak wordt tot de volgende zitting uitgesteld. Intussehen wordt den Deputaten *ad hoc* opgedragen de Synode hierin van advies te dienen.

ART. 166.

Rapport over In behandeling komt het Rapport van Dr. A. KUYPER  
over art. Art. VIII, K. O.

De beraadslagingen over de grondbeginselen waarvan dit Rapport uitgaat, nemen den overigen tijd tot de Pauze in beslag.

ART. 167. De morgenvergadering  
wordt met dankzegging gesloten door Ds,  
J. HÜLSEBOS.

P A U Z E .

ART. 168.

Na de Pauze wordt de negende zitting heropend met gebed door Dr. A. H. DE HARTOG.

ART. 169.

Beslissing over Bij de beraadslagingen over de conclusiën van het  
Rapport over art. VIII K. O. worden verschillende amendementen voorgesteld en  
\*l' ' ' aangenomen. Ten slotte wordt het aldus vastgesteld :

*Rapport aan de Voorloopige Synode van Gereformeerde Kerken in  
Nederland, zittende te Utrecht»*

Aan den ondergeteekende werd, bij besluit van 26 Juni 1888, door Uwe vergadering opgelegd, eene verklaring in schrift te brengen omtrent den zin en de betee-kenis van Art. VIII onzer Kerkenordening; eene verklaring, die gewenscht scheen, om, met mijding van het uiteenlopend oordeel, dat thans almeer insloep, een handelen op voet van eenparigheid in de onderscheidene Classen te bevorderen.

Zich naar vermogeu van dezen last kwijtende, veroorlooft hij zich U de hier-volgende uiteenzetting aan te bieden.

Het tegenwoordig artikel VIII van onze Kerkenordening dankt zijn oorsprong

aan een besluit der Provinciale Synode, die in 1574 te Dordrecht gehouden is. Op deze Synode was uit de Classis van Delft of Dordrecht (uit welke is onzeker, daar van deze twee Classen de Instructiën teloor gingen) een vraag ter tafel gebracht, die op het *proponeeren* betrekking had. Blijkens den nauwkeurig overgedrukten tekst namelijk der Acta van deze Synode, die Prof. Dr. RUTGERS voor de Marnix vereeniging ter perse heeft, en waarvan welwillende inzage gegund wierd, luidt de vraag en desaan gaande genomen besluit (zie p. 140, ED. RUTGERS) van woorden tot woorden aldus:

»Aengaende de Propositie, of men diegheene die niet ghestudeerd en hebben, ende mochtans goet verstand hebbende, begheerich sijn, hun tot eenigken Kerckdienst te »begheven, toelaten sal te *proponeeren*, Is besloten dat men die alleene toelaten sal, in y>de wéleken alle deze dinghen [niet] bevonden [en] worden: Ten eersten, godsalicheyt »ende ootmoedicheyt; Ten tweeden, gave van tcelspreekenheit; Ten derden, goet »versta?idi ende discretie".

In dezen tekst is blijkbaar een fout. Voor »alleene" moet gelezen worden »gheensins", of wel het volgende »niet" met de hulpuegatie »en" moet uitgelicht. De zin is kennelijk, »dat men slechts dieghene toelaten sal, in de welcke alle deze dinghen bevonden worden."

Van 1574 tot 1619 heeft dit vraagstuk in engeren zin gerust \*), en eerst in de 58<sup>e</sup> zitting van de Nationale Synode, gehouden te Dordrecht, zijn op 14 Mei 1619 eenige gravamina ter sprake gebracht, waaronder als N<sup>o</sup>. 4 vermeld staat: Gravamina de Idiotarum ad ministerium verbi promotione <sup>2)</sup>). Den daaraan volgen den dag, in de voormiddagzitting van 15 Mei, hebben toen de onderscheidene Deputatiën haar advies over dit vraagstuk uitgebracht, en is met meerderheid van stemmen door de Synode een besluit genomen, waardoor de inhoud geleverd is voor ons thans nog vigeerend Art. VIII.

Men leest toch in de Postacta (Ed. lat.) het volgende:

»Proposita fuerunt gravamina quaedam.....

4. De Idiotarum ad ministerium verbi promotione.

En [de Lat. Postacten zijn niet gepagineerd] voorts iets verder:

»Singula Collegia sententias suas de propositis gravaminibus exposuerunt: fuit- que de iis potioribus suffragiis in hunc modum statutum .....

»IV. Nulli Iudimagistri: opifitees, aliique qui linguas, artibus et Theologiae y>operam in Scholis non dederunt, ad ministerium verbi sunt promovendi, nisi de dpsorum singularibus donis, pietate, humilitate, modestia, excellenti ingenio, prudentia, y>atque etiam eloquentia certam habeamus cognitionem. Quodocunque igitur tales »personae promotionem ad ministerium expelunt prout a Glas se (si Synodo placeat) »examinabuntur, et si in examine satisfaciant, justum aliquod tempus in formandis »atque habendis sacris concionibus privatim se exercebunt, ac deinceps eum illis mgetur, prout aedificationi maxime eonduere videbitur. (Art. 8.)" <sup>3)</sup>

\*) Zie over wat in dien tusschentijd verhandeld wierd over de studiën, de studenten en de dusgenaamde Propositiën, Art. 48 en 49 der Kerkenordering van 1578, Art. 14 van die van 1581, Art. 17 en 18 van die van 1586; alsook Art. 37 van de Synodale ordening van 1571 en Art. 19 en 20 van die van 1619.

<sup>2)</sup> »Ingezonden vragen over de bevordering van ongeletterde personen tot den Dienst des Woords." *Idiotae* noemde men destijds: *niet gestudeerde personen*.

<sup>3)</sup> »Voorgesteld zijn eenige vragen. ... 4. Over de bevordering van ongestu-

deerde personen tot het Predikambt.

»De afzonderlijke Deputatiën hebben haar gevoelen over de ingekomen vragen uiteengezet; en is daarna met meerderheid van stemmen besloten als volgt:

»IV. Schoolmeesters, lieden van ambacht, of anderen die niet op scholen in de talen, de vrije kunsten en de Godgeleerdheid gestudeerd hebben, zullen niet tot den Dienst des Woords worden bevorderd, tenzij wij zekere kennis bezitten omtrent hun singuliere gaven: t. w. hun godzaligheid, ootmoedigheid, goed bevattingvermogen, onderscheidend oordeel en ook omtrent hunne welbespraaktheid. Zoo dikwijls derhalve zulke personen verzoeken mochten, om tot het Predikambt te worden toegelaten, zullen ze vóór alle dingen (indien de Synode dit goedvinde) in eene Classis onderzocht worden; en zoo zij bij dit onderzoek voldaan mochten hebben, zullen zij zich een aan te wijzen tijd lang in het opstellen van predicatiën en het voordragen daarvan oefenen; en daarna zal over hen besloten worden, naar dit voor de stichting (der kerken) het meest bevorderlijk blijkt.

Van den Laijoschen oorspronkelijke» tekst wijkt op meer dan één punt de Hollandsche, niet zeer nauwkeurige, vertaling af. De woorden in Art. VIII, Nedeei.: >die niet gestudeerd hebben," luiden letterlijk: >die op de Scholen niet gestudeerd hebben in de talen, de kunsten en de Godgeleerdheid"; wat wij zeggen zonden: >die geen gymnasiaal onderwijs ontvingen, geen propaedeutisch examen deden en geen candidaten zijn in de Theologie."

Ten tweede staat voor »men verzekerd zij" in het latijn: totdat *wij* zekere ken-nisse hebben"; waaruit blijkt dat de Synode bedoeld heeft: »de Synode zelve, d. z. de gezamenlijke, aldaar vergaderde Kerken." Iets, wat tevens den tusschen twee haakjes geplaatsten volzin >indien het de Synode goedvinden mocht" toelicht. Nu toch blijkt, dat de zin hiervan is: Het recht om over de toelating van zulke personen te beslissen staat *aan de Synode*, en slechts voorzoover de Synode oordeelt dit met goed vertrouwen en zonder vreeze voor misbruik aan eenige Classis te kunnen overdragen, zijn de Classen tot toelating van zulke personen bevoegd.

Ten derde is het woordje *prins* uit het oorspronkelijke weggelaten; is de uitdrukking: »si in examiue satisfaciant" verzwakt in: >naardat zij hem in 't examen bevindt"; schreef men >een tijd lang," voor »justum aliquod tempus"; liet men »het predicatiën opstellen" (in formandis concionibus) weg: en is >>aedincationi maxime conducetnr" saamgetrokken in de zwakkere formule: ^stichtelijk sal wesen."

Uit deze korte historische toelichting blijkt, voor wat de oorspronkelijke bedoeling onzer aloude Kerkelijke vergadering betreft, het volgende:

1°. dat er niet gehandeld wordt van personen, die reeds door een Kerk tot Dienaar des Woords beroepen waren, en als zoodanig aan het onderzoek der Classe zouden onderworpen worden; maar integendeel van personen, die zei ven, persoonlijk, bij de kerken aanzoek doen om *beroepbaar gesteld te worden*. Dit volgt uit de woorden: »Aengaende de *Propositie n*" waarmede het vraagstuk in 1574 is ingeleid<sup>1)</sup>. E venzoo uit de uitdrukking, »die begheerig syn sich tot de Kerckendienst te begheeven" in 1574, en >qui promotionem ad ministerium expetuit" in 1019. Als eindelijk ook uit den gestelden regel, dat ze, na in het examen voldaan te hebben, toegelaten zullen worden, niet aanstonds tot het *ambt*, maar nog slechts tot de *propositie*; iets waaronder men verstonde het recht om eenige Kerckendienst alskrank-bezoeker te doen, of ook voor een Kerk op te treden onder toezicht, opdat die Kerk c. q hen *alsdan eerst* zou kunnen roepen.

Hierin sprak voorzichtigheid. Het ging toch niet aan, de Kerken eerst te goeder trouw iemand te laten roepen, op gevaar af, dat hij later bij onderzoek zou blijken, niet eens voor het ambt in aanmerking te kunnen komen. Dit wierp een blaam op zulk een Kerk en zou hard geweest zijn voor de betrokken persoon.

2o. blijkt uit deze juistere historische gegevens, dat de gezamenlijke Kerken, en zeer terecht, de bevoegdheid om te beslissen volstrekt niet aan de Classes als zoodanig toekenden, doch dit aan zich hielden, en slechts, voorzoover het onderzoek vertrouwd bleek, het aan eene Classis *opdroegen*.

Ook dit was met beleid geoordeeld. Het liet zich toch denken, dat, om slechts de Generaliteitslanden te noemen, een Classis met zeer weinige Dienaren, en daaronder slechts enkele gestudeerde personen, voorzien was. Kende men nu ook aan zulk een Classis de bevoegdheid toe, om te dezen te handelen, dan stond het gevaar te duchten, dat vooral in zulk een Classis allerlei ongeschikte personen zouden worden toegelaten, en ten slotte schier enkel zulke personen in het predikambt zouden staan. Wie toch zelf op zulk een wijs iukwam, is licht geneigd, de deur voor anderen van zijn soort breed open te zetten.

3°. blijkt dat de kerken destijds nimmer duldden, dat zulk een *niet* gestudeerd persoon *met een enkel examen* in het ambt schoof.

Men ging voorzigtiger te werk, en stelde *drie* termijnen .voor één. *Ten eerste*

\*) *Propositien* komt van *proponceren*, waar later het woord *proponent* van is afgeleid. Men verstonde hieronder het optreden van een niet geordend persoon, onverschillig of hij gestudeerd had of niet, om eene predicatie voor te dragen.

Al naar gelang iemand bij dit »proponeeren", dat in den regel onder toezicht van één of meer geordende Dienaren geschiedde, (hetzij voor de gemeente, hetzij voor de Classis of voor den Kerckeraad) gunstig uitviel, verleende men zoo iemand dan de bevoegdheid, om als ziekenbezoeker werkzaam te wezen, hulpdienst in de Classis te doen, of zoo het in alle opzichten gunstig met hem afliep, te staan naar den *Dienst des Woords*.

toch moest zulk een persoon een examen ondergaan. *Ten tweede*, moest hij, zoo dit examen gunstig afliep, een behoorlijken tijd predicatiën in schrift brengen en voordragen onder toezicht. En *ten derde*, zou eerst daarna besloten worden, op welke wijze voor den Dienst der kerken van zijne gaven partij ware te trekken.

4°. blijkt dat het examen strekte om te onderzoeken, of er in zulk een persoon waren »singuliere" gaven. Wat van Oldebarneveldt in de notulen der Staten wierd aangeteekend: »in alles singulier", toont genoegzaam, hoe men in 1619 dit woord opvatte. Er is een practische geschiktheid, die de meesten slechts verwerven door harde studie en lange oefening, maar die aan anderen eenigermate instinctief geschonken wordt. De Heere onze God is vrij in het verleenen van Zijn gaven. Om een vreemde taal te kunnen spreken, blokt de één jaren lang en brengt het dan nog vaak niet verder dan tot radbraken, terwijl een ander zekere *gave der talen* ontving, en met bijna geen moeite ze vlot spreekt. Zelfs in het spreken van onze moedertaal merkt men dit". Van der Palm miste den moed om een dronk in te stellen, ook al had studie hem tot een onzer welsprekendste redenaars gevormd. Zoo speelt de één op het orgel, nadat lange studie hem bekwaamde, en de ander, niet muzikaal gehoor en gevoel toegerust, speelt dezelfde melodie, minder fijn, het is zoo, maar vaak met nog warmer bezieling, *zonder* deze voorstudie. Wat bij de dieren gezien wordt, dat de honingbij zonder studie de hoek en lijn van de raat volkomen zuiver trekt, en de spin haar webbe onberispelijk in de stralen en lijnen weeft, zonder dat van *aanleeren* sprake is, geldt ten deele ook onder menschen. De mensch staat hooger dan het dier, inzoverre hij het vermogen ontving om *kiemen*, die in hem gelegd zijn, door oefening en inspanning te *ontwikkelen*. Maar toch zijn er ook in ieder mensch geschiktheden voor de practij des levens, die bijna spontaan opkomen; en bij zeer enkelen nu geldt dit ook ten opzichte van *hogere* geschiktheden. Dit kan in tweeërlei zin voorkomen. Ten eerste doordien er in den persoon *het geniale* zij, waardoor zijn ontwikkeling en kracht *de gewone maat* teboveegaat. Dan is het »singulier" als bij Oldenbarneveldt of Prins Willein of Hugo de Groot. Of wel, er kan *zonder* het geniale, in hem een spontane ontwikkeling van *bepaalde* gaven binnen de *gewone* maat zijn, en dan heeft men te doen met »singuliere gaven" in den zin van ons artikel.

Nader toegepast: de geschiktheid voor het predikambt wordt in den regel slechts *ontwikkeld* door de langdurige *studie* »der talen, der kunsten en der godgeleerdheid"; en waar ze op die wijs verkregen wordt, is ze juist, fijner en edeler. Maar nu komt het voor, dat *soortgelijke* geschiktheid ook *spontaan* in een mensch uitkomt, *zonder* deze voorafgaande studie, en al is ze dan ook grover, minder harmonisch en van min gekuischten aard, dan mag ze daarom toch niet geheel verworpen.

Hieruit volgt dat het onderzoek of examen, waarvan hier sprake is, niet strekt om na te gaan, of iemand ook wellicht een halfslachtig-geleerde vorming bezit, maar om, wetende dat hij *niet* gestudeerd heeft, te onderzoeken, of desniettemin een treflijke *geschiktheid* voor het ambt in hem uitkomt; en dat wel *zidd* een geschiktheid, die niet naar de onberispelijkheid der lijnen en vormen, maar naar de *uitwerking* te beoordeelen zij.

Er is dus geen sprake van, om eeuwige personen half en half op te leiden. Op dat standpunt zou heel het beginsel van ons artikel vervalscht worden. Opleiding komt hier *ganscJielijk* niet in aanmerking; eer integendeel moet juist uit het *gemis* aan opleiding bij het *desniettemin* aanwezig zijn van *geschiktheid*, blijken, dat men met een *gave Qods*, op ongewoue, d. i. singuliere wijze verleend, te doen heeft.

Zekere opleiding en oefening wordt wel vermeld, edoch *na*, niet *vóór* het examen.

5°. blijkt, dat het onderzoek loopende moest over drie deelen.

Ten eerste diende onderzocht naar iemands Godzaligheid en ootmoedigheid. Een onderzoek dat natuurlijk plaats greep door het hooren of zoeken van getuigenis. Godzaligheid is hoofd vereisen te. Men moest voor zich hebben een »man vol des Heiligen Geestes". Dit nu moest hier voornamelijk uitkomen in de »ootmoedigheid", een vrucht des Heiligen Geestes, die hier op den voorgrond *moet* treden, overmits »singuliere gaven" zoo licht een satanische verzoeking tot hoogmoed en zelfiubeelding met zich brengen en alsdau in zichzelf verdorven worden.

Ten tweede moest onderzocht, of er in zulk een persoon een spontane *gave* van :>goet verstand en discretie" was. Wij zouden zeggen: »een gezond vermogen om de diepere dingen in zich op te nemen, en een helder oordeel, om *waar* van *valsch* te onderscheiden". Dit richtte zich in casu op de *uitlegging* en de *toepassing* van het Woord; beide gaven, die voor den Dienst des Woords volstrekt onmisbaar zijn. Bleek nu, dat zulk een persoon, ook zonder talen te kennen of diepere studie te hebben

gemaakt, toch gezonden tact en rechtzinnig gevoel bezat, om den zin des Woords te grijpen, en genoegzame menschenkennis en kennis van de gangen der ziel, om het recht gesneden Woord aan de ziel, in haar onderscheiden nooden, toe te dienen, dan mocht geoordeeld, dat hij »goet verstand" had om het Woord *te vatten*, en »discretie" om het *toe te passen*. Dit nu kwam men alleen te weten door een examen in engeren zin.'

En ten derde moest onderzoek gedaan naar zijn singuliere gave van *ivelsprekend-lieid*; en zulks niet om te onderzoeken, of het een buitengewoon welsprekend man was; dat toch zijn ook lang niet alle gestudeerde personen; maar wel om te onderzoeken, of hij zijn gedachten in goede orde, helder en juist kon uitdrukken, en zonder hinderlijk dialect of onbeholpenheid met ernst en warmte zóó kon voordragen, dat hij boeide.

6°. blijkt, dat, na gunstigen afloop van dit drievoudig onderzoek, alsnu zekere *oefening* aanving, die tevens tot nader onderzoek leiden moest.

Deze oefening bestond hierin, dat zulk een persoon allereerst eenigen tijdlang predicatiën ging opstellen; deze aan desbevoegden voorlegde; ze na goedkeuring onder toezicht voordroeg; en dat dan eerst zou blijken, of hij werkelijk vatbaar was voor *ontivikkeling* van de in hem onderstelde gave.

De tijd hiervoor te besteden moest *iustum* zijn, d. w. z. langer bij den één, korter bij den ander; doch bij allen lang genoeg, om tot een rijp oordeel over ieders gaven te bekwamen.

en 7°. blijkt, dat eerst daarna een eindoordeel wierd opgemaakt, wat in verband met art. VII in zich sluit, dat met zulk een persoon dan drieërlei kon gebeuren. 1°. dat hij generaal voor alle Kerken beroepbaar wierd gesteld; 2°. dat hij terug wierd gewezen; of 3°. dat hij zonder beroepbaar te worden gesteld nochtans door de Classis gebezigd wierd, als krankbezoeker; om Kerken te vergaderen; of anderszins.

Het standpunt hiermee door onze Kerken ingenomen, is ongetwijfeld juist gekozen. Hoe weinig men er in 1619 aan dacht, om met de Bediening des Woords de hand te lichten, blijkt wel het best uit den eisch, dien Voetius, medelid der Synode, voor het proponentsexamen stelde, en die hij in zijn *Politica Ecclesiastica*. Vol. IV, p. 77, v. ongeveer aldus omschrijft:

Het theologisch examen moet zijn: 1<sup>u</sup>. *praeparatoir*, 2°. *peremptoir*.

I. Aan het *praeparatoir* examen hebben zich allen te onderwerpen, die naar het Predikambt staan, eer hun vergund kan worden in den publieken dienst op te treden. Het is een examen, waardoor ze eerst *beroepbaar verklaard worden (eligibiles ad alicuius ecclesiae ministerium declarantur)*.

Dit *praeparatoir* examen loopt aldus:

Eerst leggen ze over getuigschriften van de Kerken, waar ze woonden of studeerden, en van de theologische faculteiten. Dan wordt hun opgegeven een predicatie op te stellen over een opgegeven tekst, en binnen een bepaalden tijd in enkele dagen. En eerst, nadat ze aan dit stuk voldaan hebben, worden ze toegelaten tot het eigenlijke examen, dat *tweeledig* is: 1°. een onderzoek over het Oudeen Nieuwe Testament, waarbij ze een hoofdstuk in het Hebreeuwsch en in het Grieksch lezen, vertalen en voor de moeilijke plaatsen uitleggen; en 2°. een onderzoek in de Dogmatiek, waarbij ze te leveren hebben, *a.* een juiste definitie van het gevraagde leerstuk; *b.* de bewijspplaatsen en de bedenkingen met haar weerlegging; *e.* te antwoorden hebben op door de Classis ingebrachte bezwaren; en *d.* op de tegenwerpingen tegen de aangevoerde Schriftuurplaatsen.

II. Tot het *peremptoir* examen worden alleen zij toegelaten, die in het *praeparatoir* slaagden, en alreeds eenigen tijd bezig zijn geweest in het *proponeeren* en

*catechiseer en*, en daarna eene roeping naar eene particuliere kerk ontvangen hebben.

Dit verloopt aldus:

1°. Houden zij voor de Classis eene predicatie over een vooraf opgegeven tekst, en worden ze door de Classis over deze predicatie nader ondervraagd.

2°. Worden ze onderzocht in eenige vraagstukken betreffende de *logica*, de *metaphysica*, de *physica* (over den hemel, de aarde en de ziel), en de *politiek*. De ethiek komt bij het theologisch deel.

3°. Worden ze onderzocht in de Dogmatiek, de Ethiek en het Kerkrecht.

4°. Wordt de candidaat geëxamineerd in de controvers met de ketterijen.

5°. Wordt hij onderzocht in zijn kennis van de Schrift: *a.* wat aangaat bestredene en schijnbaar strijdige Schriftuurplaatsen; *b.* wat aangaat de deelen der Schrift



tuur waarop de Gereformeerden zich beroepen en die betwist worden; e. wat aangaat den inhoud en den samenhang der Bijbelboeken.

En 6°. wordt onderzocht of *zp* de voornaamste *loei classici* in de oorspronkelijke taal kunnen opzeggen, op den *locus* waarbij ze hooren toepassen, en verdedigen tegen de bedenkingen der tegenpartij.

Tot dusver Voetius.

Bovendien was er destijds geen predikanten nood, die tot veel inschikkelijkheid maande, \* Dit was wel vroeger het geval; toen niet meer. Maar ook al was men voorzien van goede hoogeholen, en ook al waren er genoeg gestudeerde personen beschikbaar, Gods *vrijmacht* mocht niet te na gekomen, en *wezenlijk* singuliere gaven door Hem aan zijn Kerken geschonken, mochten door die Kerken niet gesmoord, begraven of verwaarloosd worden. Verre was van onze vaders de gedachte, om *tweeërlei* soort leeraren in te voeren, heele en kwart geleerden, of personen die *goed gestudeerd* en anderen die zoo wat *gebeunhaasd* hadden. Hun opvatting was een *geestelijke*. Zij zagen op het werk Gods. En hoe hoog ze de studie ook stelden, als het God behaagde *zonder studie* zijn Kerk te verrijken, (ook opdat de mannen der studie niet aan hun studie, in stede van aan Hem de eere zouden geven,) dau gingen ze hiervoor uit den weg, en namen dankbaar aan wat de Heere schonk.

Mannen die aldus opraden, beschouwen ze dan ook niet als Oefenaars, d. w. z. *als leden der gemeente, die een stichtelijk woord voor broederen spreken konden*, maar als in het ambt op voet van volkomen *gelijkheid* staande met de gestudeerden.

Vroeger was wèl veel misbruik ingeslopen, en in de eerste deceniën der Eefor-matie hadden vele Kerken en Classes vaak zonder veel ernst met deze zaak de hand gelicht, en waren zoodoende vele eerezuchtige personen ingedrongen. Dit was misbruik, en in 1574 nam de Prov. Synode van Holland en Zeeland dan ook het besluit, vele van dergelijke personen alsnog te onderzoeken en desnoods *te verwijderen*.

Voor zulk misbruik bestaat altoos gevaar, zoo dikwijls de Kerken tot Keformatie komen. Er is dan aan leeraars gebrek. De Dienst kan niet volledig worden waargenomen. En de kerken, die zelve haar leeraars bezoldigen moeten, neigen tot zuinigheid of zijn vaak geldelijk onmachtig.

Dit brengt dan met zich, dat vooral in zulke tijden art. VIII te hulp wordt geroepen; en dat te recht. Mits van den anderen kant de Kerken zelfbewustheid genoeg blijven bezitten, om het uit te voeren in den geest, waarin het werd opgesteld, en tegen misbruik waken.

In hoeverre nu ook thans soortgelijk misbruik hier of daar reeds een enkel maal in onze Kerken mocht zijn ingeslopen, valt buiten de grenzen van de taak aan den ondergeteekende opgelegd, en zoo bepaalt hij er zich toe, aan uwe vergadering voor te stellen, dat, ten einde de richtige uitvoering van art. VIII (die op het Synodaal Convent, in 1887 binnen Eotterdam gehouden, bij de toenmalig ongeregelde verhoudingen der Kerken onderling, eenige stoornis moest ondergaan) te verzekeren, door U besloten moge worden:

1°. dat de Kerken, hoezeer zich in den regel houdende aan den gewonen van God verordenden weg, dat de toegang tot het predikambt alleen opensta na gewone en godgeleerde studiën, niettemin in bijzondere gevallen, waar God de Heere blijkt, langs anderen weg personen voor het predikambt bekwaamd te hebben, zijn vrij-macht hierin wenschen te eeren en Hem te danken voor zijn gaven;

2°. dat de beoordeeling, of zulk een geval al dau niet aanwezig zij, aan de *gezamenlijke* Kerken staat, en de particuliere Kerken zulke personen slechts dan kunnen beroepen, zoo ze vooraf door de gezamenlijke Kerken beroepbaar verklaard zijn;

3°. dat hiertoe een *praeparatoir* onderzoek of examen geëischt wordt, dat in deze eerste tijden, om eenparigheid te bevorderen, aan twee Classen zal worden opgedragen; zij stellen dit in, in tegenwoordigheid van twee deputati Synodi die des vereischt het recht hebben de zaak te stuiten en voor de eerstvolgende Synode te brengen ;

4°. dat bij dit onderzoek ook zal moeten blijken, dat een geloovige die zich hiervoor aandient, bevonden is godzalig van leven en ootmoedig van zin; onder de getuigenissen hiervoor over te leggen, zal in geen geval mogen ontbreken het getuigenis van zijn kerkeraad en eventueel van eene Classis, waaronder hij mocht hebben gearbeid. Ten tweede, dat hij »goed verstant" bezitte om recht den zin van Gods Woord *te vatten*, en »discretie" om het *toe te passen*. En ten derde, dat hij zekere gave van welsprekenheid hebbe, die hem bekwaamt om zijn gedachten ordelijk, helder, in goede taal, en op boeiende wijze voor te dragen;

5°. dat geloovige broederen, die alzo bevonden worden, aanwijzing zullen ont-

vangen van een bepaalden tijd, waarin zij eenige predicatiën hebben op te stellen; die door deputaten der Classis te laten beoordeelen; en nu en dan eene dier predicatiën in hun bijzijn voor te dragen;

6°. dat, zoo zij blijken hierin met vrucht geslaagd te zija, na afloop van den gestelden termijn, door de Classis zal worden beslist, of zij al dan niet beroepbaar zullen gesteld worden, en zoo niet, of zij dan toch misschien aan de Kerken voor eenigen hulpdienst kunnen worden aanbevolen;

7°. dat, bijaldien zulke beroepbaar gestelde broeders daarna de roeping van eenige kerk mochten ontvangen, de Classis, waaronder deze kerk hoort, hen *peremptoir* onderzoeken zal aangaande hunne rechtzinnigheid en hun wandel, en voorts met name aangaande hunne kennis van: *a.* de Heilige Schrift; *b.* de leerstellige Godgeleerdheid; *c.* de uitlegging en het gebruik van de Wet des Heeren; *d.* de vader-landsche kerkgeschiedenis; *e.* het gereformeerde kerkrecht; terwijl eindelijk eene predicatie over een vooraf opgegeven tekst door hem zal gehouden worden, over welke de Classis hem nader ondervragen zal;

En 8°. dat dit rapport in zijn geheel ten spoedigste zal worden gepubliceerd in het officieel orgaan der kerken; — dat, als de twee Classen bedoeld sub 3° worden aangewezen de Classen van Amsterdam eu van Rotterdam; — en eindelijk dat deze beslissing onmiddellijk in werking zal treden.

Met deze voorstellen meent ondergeteekende geheel binnen de grenzen van Art. VII te zijn gebleven, en slechts eenige nadere aanwijzing te hebben gedaan van den zin, waarin de woorden »singuliere gaven", »indien het de Synode goedvindt", en »voorts met hem handelen, zooals zij oordeelen zal, stichtelijk te wezen", behooren te worden opgevat.

Hierbij behoeft wei nauwelijks herinnerd, dat bij gestudeerde personen althans geen mindere eischen mogen gesteld worden, en dat godzaligheid, ootmoedigheid, goed verstand, discretie en welsprekendheid, ook bij de Candidaten der Godgeleerdheid strengelijk moeten geëischt.

Nooit mag de Dienst des Woords een loopbaan worden, om een levenspositie te verkrijgen. *Gods eer e* moet in Christus' Kerken door het ambt gediend worden, en wijl ernstige en langdurige studie hiervoor de geordende weg is (mits die studie ook over eigen leven en welsprekendheid ga), zijn de Kerken slechts dan vrij van dezen geordenden weg af te wijken, zoo werkelijk blijkt, dat God de Heere op singuliere wijze een singulier man aan zijn Kerken schenkt.

En hiermede dit diepiugrijpend onderwerp aan Uwe overweging aanbevelende, zij U daarbij toegebeden de leiding van den Heiligen Geest.

KÜYPER,  
*Rapporteur.*

Den Rapporteur wordt dank gezegd voor zijn breed en degelijk stuk; terwijl door dezen met erkentelijkheid wordt gewezen op de liulpe door Dr. F. L. RUTGETS bij de samenstelling daarvan verleend.

ABT. 170.

Rapport over liet            Aan de orde van bespreking wordt gesteld het Rapport  
uitgebracht De^mtatfi/voor °P ^e^ Yers^g van de Deputaten voor de examina. Ds. P. J. W.  
KLAAR-de examina,        HAMER leest een gedeelte daarvan opnieuw voor.

In dezen vorm wordt het door de Synode vastgesteld:

*Aan de voorloopige Synode der Nederd. Geref. Kerken.  
Eerwaarde Broeders !*

Uwe Commissie van praeadvies in zake het rapport der Deputati Synodi tot medewerking bij de Classicale toelating tot den Dienst des Woords heeft de eer het navolgende U voor te stellen:

I. met dankzegging voor de belangrijke bewezen diensten goed te keuren het door BB. Deputaten verrichte in de examineering naar art. VIII van de BB. J. M. STEOES, thans Dienaar des Woords te Winterswijk en W. MULDER, thans Dienaar des Woords bij de Kerk van Harderwijk, — en van de Theol. Candidaten de BB. P. J. WIJMINGA,

R. J. W. RUDOLPH, W. DES HENGST en D. J. B. WIJERS, thans respectievelijk Dienaren bij de Kerken van Lollum, Heinenoord, den Helder en Hijlaard;

II. in zake van hefc examen van een Candidaat te vragen aan BB. Deputaten, of het besluit der Classes 's Gravenhage-Leiden-Gouda, om aan bedoelden Can didaat te vergunnen ook na zijn afwijzing te blijven proponeeren, hun goedkeuring heeft weggedragen;

dat de voorloopige Synode uitspreke, dat de Classen toch uiterst omzichtig behooren te werk te gaan bij het laten onderteekenen der Formulieren van Eenigheid »onder een of ander voorbehoud», dat zij dan vooraf behooren te vragen een duidelijke schriftelijke formulering van het bestaande gravamen; dat zij ook eerst dienen te beoordeelen of dit gravamen eenig fundamenteel stuk der belijdenis raakt, in welk geval de onderteeldng zoowel als de toelating, zoolang die Broeder bij zijn gravamen blijft, moet worden geweigerd; en dat, al is dit niet het geval, de onderteekenaar

toch moet beloven zich te zullen onthouden van het voordragen van zijn gravamen zoowel in de bediening des Woords als in de Catechisatie, en dat hij zich in zijn dienst aan de uitspraak der meerdere vergaderingen in zake zijn gravamen zal onderwerpen;

dat wat aangaat het bericht van BB. deputaten, de Synode met leed wezen vernomen heeft, dat Ds. VAN LINGEN als medehelper in deze zaak in den laatsten tijd aan deze werkzaamheden geen deel heeft genomen, al was hij hiertoe herhaaldelijk aangezocht;

V. te besluiten:

1°. om dezelfde BB., die zich tot heden zoo uitnemend van hun belangrijke en niet zelden moeilijke opdracht gekweten hebben, opnieuw te continueeren en wel tot de eerstvolgende Voorloopige Synode;

2°. om te benoemen in de plaats van Ds. VAN LINGEN, Ds. HOEKSTRA; het getal deputaten te vermeerderen met twee; en als zoodanig te benoemen de BB. Ds. J. C. SIKKEL en Dr. L. WAGENXIAR.

P. J. W. KLAARHAMER,  
*Rapporteur.*

#### ART. 171.

Wat aangaat het *gravamen* door twee der candidaten, bij hun onder- Besluit aangaande schrijving van de acte van onderteekening der Drie Formulieren van <sup>ove</sup> ^ ^f\_t %\$ *o/* ^ Eenigheid, ingediend tegen eene zinsnede in Art. XXXVI der Confessie, is de Synode van oordeel:

dat een gravamen niet is een *voorbehoud*, maar eene *bedenking*, die men aan het Kerkelijk oordeel van de Generale Synode, wier bevoegdheid men reeds door het woord *gravamen* erkent, op grond van Gods Woord onderwerpt; dat over zulk een gravamen alleen een Generale Synode, en waar dit tot verandering van een artikel der Formulieren zou kunnen leiden, slechts na correspondentie met buitenlandsche Gereformeerde Kerken te hebben gezocht, beslissen kan;

dat zij als Voorloopige Synode intusschen wel te beoordeelen heeft, in hoeverre zulk een gravamen het optreden in de Bediening des Woords in de Kerken zou moeten verhinderen; en dat zij uit dien hoofde Deputaten in last geeft, zulk een. gravamen alleen schriftelijk in ontvangst te nemen, en bij hun rapport aan de Synode toe te zenden;

alsook om, bijaldien zulk een gravamen ernstigen twijfel deed rijzen, de toelating tot den Dienst te stuiten, tot de eerstvolgende Synodale Vergadering hierover definitief zal beslist hebben.

## ART. 172.

Ds. F. LION CACHET deelt mede, namens de Deputaten tot liet voorbereiden van het Zendings-congres, „dat aan de classes eene uitnoodiging „gericht wordt om Deputaten aan te wijzen, om met de Deputati „Synodi in dezen eene samenkomst te houden te Amsterdam, in April „dezes jaars."

## ART. 173.

Mededeeling aan- De Praeses deelt mede, dat de volgende zitting te 10 ure  
precies gaande volgende za<sub>o</sub>j wor<sub>o</sub>j<sub>x</sub>en geopend om alle zaken te kunnen afdoen.  
vergadering.

## ART. 174.

Slu<sub>t</sub>ing. Ds. H. HOEKSTRA sluit deze zitting met dankzegging.

## TIENDE ZITTING.

## WOENSDAG 23 JANUAEI 1889.

## ART. 175.

Opening. Te 10 ure opent de Assessor Dr. Gr. VAN GOOR deze zitting.  
Nadat

gezongen is Ps. 68 : 16, gaat h§ voor in het gebed, en leest uit Johannes' Evangelie het 17<sup>de</sup> hoofdstuk.

## ART. 176.

Dr. van Goor De Assessor treedt als Praeses op, daar Ds. P. VAN SON deze zitting  
van Ds<sup>^</sup>va<sup>^</sup>Son<sup>n\*<sup>e</sup>^</sup> <sup>^</sup>an<sup>^</sup> bijwonen. Ds. B. VAN SCHELVEN wordt aangewezen  
om als Assessor plaats te nemen.

## ART. 177.

Verwisseling De *sec imd us-predikant* uit de classes Haarlem—Alkmaar is verhinderd'  
e e en. <sup>^</sup>en <sup>^</sup>yrinus te vervangen. Onder de overige afgevaardigden heeft geene  
verwisseling plaats.

De BB. Dr. A. H. DE HARTOG en J. H. DE WAAL MALEFIJT ontvangen verlof  
de vergadering straks te verlaten; hunne *sectindi* kunnen niet tegenwoordig  
zijn.

## ATT. 178.

Notulen. De notulen der vorige zitting worden gelezen en met eenige wijzi-  
ging goedgekeurd.

Verdeeling der Naar aanleiding van het *Rapport over Art. VIII K. O.*  
daarin  
Provinciën onder ver<sup>me</sup>i(j) wordt nader bepaald, dat personen die naar Art. VIII  
de<sup>w</sup>en  
de classis van \* / x

Amsterdam en die schen toegelaten te worden tot de Bediening des T\ oords,  
indien zij  
vo<sup>v</sup>oTexamen<sup>d</sup>nr<sup>a</sup>t<sup>w</sup>onen in de Provinciën Noord-Holland, Utrecht, Friesland, Overijssel,  
Art.VIII,K.O. Drenthe en Groningen, zullen worden geëxamineerd door de  
classes

Tan Amsterdam-Hoorn-Edam; en indien zij wonen in de provinciën Gelderland, Zuid-Holland, Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, door de classes van Rotterdam-Dordrecht-Brielle.

Correspondentie over een eventueel examen van deze soort moet gevoerd, voor de classes Amsterdam c. a. onder het adres van den heer J. GULDEMOND, Vijzelgracht 13, te Amsterdam; en voor de classes Rotterdam c. a. onder dat van Dr. W. GEESINK, Verlengde Binnenweg 53, te Rotterdam.

ABT. 179.

De Praeses verzoekt allen die particuliere vragen hebben te doen, Indiening van die in te dienen vóór de Pauze, opdat er nog gelegenheid zij het antvragen. woord daarop voor te stellen.

Wat later inkomt, zal niet kunnen behandeld worden.

ABT. 180.

Aan de orde wordt gesteld het Rapport der Deputaten in zake de Rapport over de vereeniging met de Christelijke Gereformeerde Kerk. <sup>van Kampen.</sup>

De Synode vereenigt zich eenparig met het voorgestelde uitgangspunt, om, op den grondslag van het wederzijds aanvaarde, den weg tot hervatting der onderhandelingen open te houden.

Het Rapport wordt in dezen vorm door de Synode vastgesteld:

De Synode, gezien de telegrammen en het schrijven haar door de Synode van de Chr. Geref. Kerk, te Kampen vergaderd, toegezonden;

met dankzegging aan den Heere onzen God constateerende:

1°. dat tusschen haar en de Synode van Kampen algeheele overeenstemming verkregen is over het plichtmatige en van God gebodene der hereeniging, alsook over de beginselen en de formulering der beginselen, waarvan daarbij behoort te worden uitgegaan;

2°. dat insgelijks algeheele overeenstemming verkregen is over elf van de veertien punten, die ter uitvoering door de Deputaten waren voorgedragen, ook wat aangaat het Reglement van 1869 en het eventueele contract voor combinatie van kerkeraden;

en 3<>. dat het nog niet kunnen slagen in de poging om reeds terstond, ook op de twee eenige nog in geschil zijnde punten, overeenstemming van formulering te bereiken, beiderzijds de harten met droefheid vervuld heeft;

besluit, eer zij scheidt, aan de Christ. Geref. Kerk te berichten, dat de Ned. Geref. kerken te allen tijde bereid blijven, op den grondslag van hetgeen nu beiderzijds wel aangenomen wierd, de onderhandeling over de twee nog open gebleven punten te hervatten ;

deputeert voor mogelijke onderhandelingen van dien aard DR. G. VAN GOOR, DR. W. VAN DEN BERGH, DR. A. KUYPER, DR. F. L. RUTGERS en Ds. J. C. SIKKEL, met last, om desnoods de Synodale kerk \*) te verzoeken, een Synode dezer kerken voor de voortzetting der onderhandelingen saam te roepen;

en besluit, wat aangaat de aanraking die inmiddels reeds tusschen de kerken van beide formatiën mocht voorkomen:

1°. dat de Deputaten bovengenoemd, bij manier van correspondentie, zoo hiertoe een weg geopend wordt, de Ned. Geref. kerken door bijwoning der Synodale vergadering van de Chr. Geref. kerken op haar Synode kunnen representeren;

2°. dat de Classicale vergaderingen in gelijken zin een of meer broederen depu-

\*) »Synodale" heet de Kerk, die de opdracht ontvangt de volgende Synode saam te roepen.

teeren kunnen, om, bij manier van correspondentie, de classicale vergadering der andere groep bij te wonen, en deputaten ter correspondentie van haar Classis te ontvangen;

3°. dat ditzelfde geschieden kan tusschen de beide Kerkeraden in eenzelfde plaats;

4°. dat, waar eenige Kerkeraad onzerzijds nu reeds in eenige combinatie wenschte te treden met den Kerkeraad der Christ. Geref. kerk in diezelfde plaats, de voorstellen hiertoe in zijn te zenden bij de Classis, die hierover niet dan na ingewonnen advies van de bovengenoemde Deputaten besluiten zal;

5°. dat bijaldien eenige Kerkeraad tot Dienaar des Woords wenscht te beroepen een leeraar der Chr. Geref. kerk, (hetwelk, met het oog op eventuele hervatting der onderhandelingen, thans zeker niet schijnt aan te raden,) zulk een Kerkeraad deze zaak brengen zal voor de Classis, die hierover niet dan na ingewonnen advies van de Deputaten bovengenoemd besluiten zal;

6°. dat in plaatsen, waar reeds een Kerkeraad van Christelijke Gereformeerde zijde gevestigd is, niet tot bevestiging van een Kerkeraad onzerzijds zal worden overgegaan, dan nadat door of vanwege de Classis (tenzij deze dit schadelijk acht) pogingen zijn aangewend, om hierover met den Kerkeraad der Chr. Geref. Kerk tot zeker overleg te komen, of ook eenige samenwerking mogelijk zij, en opdat in elk geval alle miskenning van de reeds bestaande kerkformatie worde gemeden;

7°. dat Deputaten bovengenoemd en alle kerkelijke vergaderingen zich bij hunne adviezen en handelingen ten deze zullen te gedragen hebben naar deze regelen":

a. dat geene overeenkomst worde aangegeaau, die niet uiterlijk binnen den termijn van één jaar geheel opzegbaar zal zijn, en steeds onder beding dat alle bepalingen dezer overeenkomst, die aan de uitvoering van een door beide Synoden te sluiten

overeenkomst in den weg mochten staan, door zulk eene overeenkomst zullen geacht worden te zijn vervallen ;

b. dat bij alle correspondentie wederkeerigheid worde bedongen ;

c. dat men zijn eigen organisatie onzerzijds stipt in orde houd e, door het bij houden van de boeken, het benoemen van ouderlingen en diakenen, en het opkomen in onze classis;

cl. dat de geldelijke lasten en baten duidelijk over en weer gestipuleerd worden;

e. dat de Dienst des Woords zonder dien der Sacramenten nooit basis van onderhandeling zij ;

en /'. dat in plaatsen waar reeds een Christ. Geref. kerkeraad is, en de onzen pas optreden en dat in zeer kleinen getale, b.v. de 30 zielen niet te boven gaande, onzerzijds minstens één ouderling en één diaken worden benoemd, en de classis bij de combinatie als kerkeraad handele;

en voorts draagt zij aan den praeses en den scriba op, een afschrift van dit besluit met begeleidend schrijven te doen toekomen aan de Chr. Geref. kerk, onder het adres van Dr. H. Bavinck, als daartoe van de zijde dezer kerk aangewezen;

en eindelijk om dit besluit onder de officieele berichten der kerken te pu-bliceeren.

#### ART. 181.

Praeadvis over  
articuli  
vragen De BB. Dr. W. GEESINK en Ds. G. H. VAN KASTEEL  
worden aangedragen?<sup>6</sup> wezen om de Synode te dienen van advies op de  
*particulier e vragen.*

#### ART. 182.

De morgenvergadering wordt door Ds. G. H. VAN KASTEEL met dankzegging gesloten.

P A U Z E .

#### ART. 183.-Br. A. ELSHOUT

heropent de tiende zitting met gebed.

## ART. 184.

De Deputaten der Synode voor de saamroeping van een *Congres van Begeer ouderlingen* (zie Acta, Art. 97) doen bij monde van Dr. W# VAN DEN BERGH daarover verslag.

Rapport over Ouderlingen-congres.

Hun rapport luidt aldus :

*Aan de Voorloopige Synode der Nederduitse/ie Gereformeerde Kerken, te Utrecht vergaderd, de Deputaten voor het Regeer-Ouderlingen-Congres, benoemd in de zitting der Synode van 29 Juni 1888.*

Ingevolge Uwe opdracht, volgens Art. 97 der Acta van deze Voorloopige Synode' hebben Uwe Deputaten op 12 en 13 December 1888 een Congres van Egeer-Ouder-lingen bijeengeroepen te Utrecht, waarop blijkens de presentielijst 20 Bedienaren des Woords, 149 Ouderlingen en 17 Diakenen aanwezig waren. Belangrijke discussiën, den Kerkendienst betreffende, werden gevoerd. De Acta daarvan zullen binnenkort het licht zien.

Ook hebben Uwe Deputaten besloten tot de uitgave van een werkje over het Ouderlingen-ambt, in den geest en vorm van »Olie en Wijn in de Wonden", voor welks bearbeiding zich de BB. H. HOEKSTRA en A. VAN VEELLOO voor het Schriftuurlijk, N. A. DE GAAY FORTMAN en W. GEESICKT voor het historisch, W. VAN DEN BERGH en G. VLUJG voor het practisch gedeelte, hebben bereid verklaard.

Dit Congres heeft bewezen, hoevele vragen betreffende de bediening der Ouderlingen nauwgezette en ernstige behartiging behoeven. Ja, dat het wenschelijk is, dat vele Gemeenteleden meer kennis nemen van hetgeen de Heere in Zijn Woord eischt zoowel in de regeering van de Commissie van Deputaten aan, om in den geest van het huisgezin als (Acta Voorloopige Synode I, pag. 58), op de *Vergadering van Gemeenteleden*, volgende op den dag der gewone Classicale verga-

Hierom raadt Uw< ~ - - -  
Rapport Diakonie  
Kerkeraad- met  
deringen, ook te bespreken, de roeping van Opzieners en Gemeenteleden in zake^de regeering van Kerk en gexin en de beoefening der gerechtigheid.

De Deputati Synodi voornoemd:

W. VAN DEN BERGH.  
A. VAN VEELLOO.  
.T. H. DE WAAL MALEFLIJT.  
G. VLUJG.  
W. A. VROLIJK Sr.

Den BB. Deputaten wordt dank gezegd voor hun betoonden ijver.

## ART. 185.

Ds. P. J. W. KLAARHAMER doet, namens de Deputaten benoemd tot liet Verslag over geven van advies in zake *hereeniging met de herken van wijlen* Ds. LEDE- onderhandelingen BOER, verslag van de verrichtingen dezer Gecommitteerden. Ledeboerianen.

Na eenige discussie besluit de Synode in deze zaak te handhaven hetgeen bepaald is in de zomertzittingen (zie Acta, Art. 41), en de Deputaten te continueeren.

## ART. 186.

De Gecommitteerden benoemd (zie Acta, Art. 85) tot het indienen Rapport over van een Rapport met nader advies in zake *Sabbathsrust en verhouding* <sup>Sal^bathsril81</sup>: enz-tussehen werkgemers eti werklieden hebben hunne taak nog niet kunnen ingekomen.

beëindigen. Op hun verzoek besluit de Synode deze broederen diligent te verklaren.

## ABT. 187.

Oordeel van de Synode over Naar aanleiding van het *Rapport over de Diakonie*, wordt de vraag het deputeeren overwogen, wat te denken zy van eene zekere neigmg om nevens de naar diac. verg. gewone meerdere vergaderingen, bedoeld in art. XXIX K. O., dergelijke meerdere vergaderingen van Diakenen in het leven te roepen.

De Synode acht het wenschelrijk :

1°. dat deze vergaderingen yan Diakenen niet een officieel karakter aannemen, wat in strijd is met de kerkenordering, gelijk zij thans luidt; en

Meerdere van a%<sup>ev</sup> 2°. dat de verschillende Diakonale Conferenties, door samenkomen van a%<sup>ev</sup> aardigden, tot het kiezen van ééne gedragslijn en samenwerking in zaken van meer algemeenen aard, als het oprichten van stichtingen, enz. trachten te geraken.

## ART. 188.

Geldigheid van particuliere z.g. acte van godsdienstonderwijzer. Aan de orde wordt gesteld de behandeling van de vragén.

*Van de classes* ABNHEM-NIJMEGEN-ZUTFEN-TIEL-ZALTBOMMEL :

*Kan de acte van godsdienstonderwijzer, onder Synodaal verband verkregen, voetstoots worden erkend?*

Na gehoord praeadvies antwoordt de Synode *toestemmend*, wanneer zij gedateerd is van vóór den aanvang der Reformatie, mits verzekering zij verkregen van instemming met de Belijdenis en van onbesprokenheid in den wandel.

## ART. 189.

Gereformeerde Predikanten-conferentie. *Van de classis* HARDERWIJK waren de volgende vragen ingekomen:

a. *Is het ook wenschelijk, dat in dezen zomer de sedert enkele jaren*

*gestaakte Conferentiën van Gereformeerde Predikanten weder worden hervat ?*

De Synode acht het *zeer wenschelijk*. De zaak zelve ligt echter buiten den kring harer werkzaamheden en late men over aan het moderamen dier Gereformeerde predikanten-conferentie.

Bededag. b. *In art. 29 der Acta van de Voorloopige Synode is besloten het*

*voorstel omtrent het houden van een bededag aan te houden tot de volgende samenkomst der Voorloopige Synode. Wat moet thans besloten worden?*

De Synode besluit dat voorlezing zal gedaan worden van het Rapport omtrent het houden van een bededag. Het luidt aldus :

Rapport over Zwolle—Deventer—Kampen—Assen—Meppel—

Bededag. Coevorden, tot het houden van een algemeenen Bededag, luidt aldus:

»De Classis doet het voorstel, dat in onze Kerken een algemeene Bededag



worde gehouden voor de vrijmaking der Gereformeerde Kerken, die nog onder de hiërarchie leven, en voor de hereeniging van alle Gereformeerden in den lande."

Op het Synodaal Convent ten vorigen jare te Rotterdam gehouden is reeds het houden van een algemeen Dank-, Vasten- en Bededag in bespreking geweest. Overeenkomstig het zeer belangrijk rapport, toen over deze zaak uitgebracht door de Commissie van praeadvies bij monde van Dr. Kuiper, werd door het Synodaal Convent aan den Kerkeraad van Utrecht opgedragen, om, in afwachting wat de synodale vergadering des aangaande vast zal stellen, en bijaldien art. 66 K. O. in den loop des jaars aanleiding mocht\* geven tot het instellen van een openbaren Vast- en Bededag, alsdan te doen als Kerk, wat bij art. 66 K. O. in de handen der overheid gesteld was, altoos binnen de in het genoemde rapport aangewezen palen; en alsdan op een werkdag.

Uwe Commissie acht het volstrekt noodig, dat de toen aangewezen palen ook nu bij de beoordeeling van het voorstel der gecombineerde Classes Zwolle enz., niet uit het oog worden verloren.

Zij is daarom van oordeel, dat de Synode zondigen zou tegen God den Heere en eene schuld over de Kerken zou brengen, wanneer zij tot het houden van een algemeen Bededag lichtvaardig besloot, of, daartoe eens besloten zijnde, in de uitvoering van zoodanig besluit kennelijk niet met voldoende ernst te werk ging. De ten vorige jare aangewezen palen zijn deze:

a. "dat er zij een algemeene, bijzondere en acute nood van heel ons volk of van, de gezamenlijke Kerken;

b. dat de consciëntien beginnen door den toorne Gods geraakt te worden ;

c. dat het zij een aanloopen van den Ontfermer, die het verbrijzelde hart als offer ande aanneemt, en die om zijne goedertierenheden, die reeds in Zijne hand voor ons besloten zijn, wil aangeropen en gebeden worden.

Nu komt het uwer Commissie voor, dat er enerzijds rijke stof is tot dankzegging aan den Heere voor hetgeen op kerkelijk, maatschappelijk en staatkundig gebied ons geschonken werd, maar dat er ook inderdaad voor de gezamenlijke Kerkeo in Nederland een algemeene, bijzondere en acute nood aanwezig is, en dat er naar art. 66 K. O. van *algemeene zvarigheden van Kerken*, met recht gesproken mag worden.

Zij vindt die zvarigheden:

a. in het gebroken, gescheurd en gedeeld liggen van de Kerke Gods op onze vaderlandsche erve, waarbij gedacht wordt aan ons gescheiden zijn, niet slechts van de Christelijke Gereformeerde broederen, maar evenzeer van andere Gereformeerde en Vrije Kerken, en aan de bitterheid en haat die onder Christenen in het algemeen

ons reeds om Gods wil moeten verootmoedigen;

b. in de bestaande aarzeling van een zoo groot aantal Gereformeerde leeraars en Gemeenteleden, onder de Synodale Organisatie zich nog willende voegen, om den weg der Reformatie te betreden, hetwelk ons uitdrijve om de doorwerking der Reformatie door den Heiligen Geest, zij het ook langs zuiverder weg dan door ons beproefd werd, af te smeeken;

c. in het gedwongen worden van onze Kerken, tot het voeren van allerlei dingen voor den burgerlijken Rechter, over het bezit van stoffelijke goederen, waarin een groot gevaar voor geestelijke schade voor de Kerken gelegen is;

d. in den aard van het meerendeel der dusver bij den burgerlijken rechter ge vallen beslissingen over de goederen der Kerken, waardoor haar schijnt te worden

aangekondigd, dat het God behaagt, tot straf voor haar ontrouw, hare goederen haar te laten ontnemen;

e. in de omstandigheid, dat bij het begin van Reformatie en het verhelderd

inzicht in de eischen van des Heeren Woord betrekkelijk de regeeriog der Kerk,

hetwelk God genadiglijk heeft gegeven, groot gevaar voor de Kerken bestaat, om in het belijden van die heilige eischen des Heeren min of meer te gaan rusten, zonder om het betrachten daarvan zich voldoende te bekommeren ;

f. in tal van verontrustende of neerdrukkende verschijnselen op maatschappelijk gebied; in den toestand van ons Vorstelijk Huis; de zware taak aan het nieuwe

Ministerie opgelegd; de toeneming van ongeloof en bijgeloof, ketterij en werelddienst, ook in Christelijke kringen.

Dat ook de consciëntien min of meer door sommige dezer zvarigheden beginnen geraakt te worden, meent Uwe Commissie te mogen besluiten o. a. uit de pogingen, die tot hereenigiog der uit elkander liggende deelen der Kerk worden aangewend, en die getuigenis wekt van de zonde, die er in het gescheiden leven der broederen gelegen is, en van de ontwaakte begeerte, om dus tot meerdere gehoorzaamheid aan 's Heeren Woord te geraken.

Dat eindelijk het houden van zulk een bededag moge zijn, gelijk het Rapport des vorigen jaars het uitdrukt, een aanloopen van den Ontfermer, die het verbrijzelde hart als offerande aanneemt, acht ook uwe Commissie noodig, maar zij meent, dat zulks vooraf zeer moeielijk zal zijn te beoordeelen. Opdat het evenwel door de genade onzes Heeren die door middelen werkt, daartoe komen mocht wenscht uwe Commissie, dat, wanneer de Synode tot het instellen van een bededag besluit, zij tevens moge vaststellen, dat bij de uitschrijving daarvan de nood die er bestaat, de schuld die er ligt, en de groote zegeningen, die nog onder dat alles uit de ontfermingen des Heeren ons zijn toegevloeid, aan de Kerken uitdrukkelijk worden aangewezen en op de conscientie gelegd.

Zeer ernstig meent uwe Commissie te moeten waarschuwen voor het nemen in deze zoo gewichtige zaak van halve maatregelen, waardoor meer of min de indruk wordt teweeggebracht, dat wel goed geoordeeld wordt een Bededag te houden, maar dat er geen bijzondere drang toe bestaat; en tegelijk wordt veroorzaakt, dat er van eenparigheid ook wat den tijd aangaat, geen sprake kan zijn.

Daar nu intusschen het voorstel van de Classes Zwolle enz. o. a. op de her-eeniging van alle Gereformeerden in den lande doelt, stelt uwe Commissie voor dat aan de Deputaten voor het ontwerpen van eene acte van ineensmelting met de Christel. Gereformeerden, worde opgedragen, in overleg met de door de Synode der Christel. Geref. Kerk voor dezelfde zaak gedeputeerden, een Dank- en Bededag met vrijwillig vasten vast te stellen; dat de Kerken in een daartoe rondgezonden biddagsbrief worden opgewekt op een door de gedeputeerden aangegeven datuni zulk een Dank- vast- en bededag te houden; dat daartoe een werkdag worde gekozen, hetzij voor, hetzij tus-schen de voortgezette zittingen van onze voorloopige Synode. Ook meent uwe Commissie, dat het goed zou zijn wanneer de deputaten voor de Vereeniging met andere Kerken daartoe konden medewerken bij die aanbevolen Kerken.

G. VLUG.

W. VAN DEN BERGH.

De acute nood Na ernstige bespreking is de Synode van oordeel, dat in alle kerken met aanwezig. <sup>de</sup> <sup>in</sup> <sup>het</sup> <sup>Rapport</sup> genoemde nooden eene zaak van gedurig gebed dienen Synodale Kerk te zijn. Zij meent echter dat de acute nood die een bededag te voor-Synode daarover schijn roept, niet aanwezig is. Voor het geval dat die zich naar hare saam te roepen. <sup>de</sup> <sup>Synodale</sup> <sup>kerk</sup> mocht voordoen, ontvangt *de Synodale kerk* de bevoegdheid eene Synode ter behandeling dezer zaak uit te schrijven.

ART. 190.

Dr. Kutgers dank Daar Dr. P. L. RÜTGERS om dringende redenen de vergadering moet betmgd; verlaat verlaten, zegt de Synode, bij monde van den Praeses, hem hartelijk da"nk voor de vele gewichtige dienst en als adviseur haar bewezen.

ART. 191.

Leef tijd van Door de classes 's GrRAVENHAGE—LEIDEN-GOUDA was gevraagd:  
stembevoegden. *Behoort tot de vereischten dergenen die aan de kerkelijke verkiezingen deelnemen, ook meerderjarigheid volgens de burgerlijke wet?*

Het antwoord van de Synode is dat deze aangelegenheid door den Kerkeraacl moet worden geregeld. In den regel is deze meerderjarigheid echter wel wenschelijk.

AET. 192. Op de vraag ingezonden door de

*classes* MIDDELBURG-ZIERIKZEE-GTOES-

IJZENDIJKKE :

*Of een postbeambte, met het oog op zijn verplichten arbeid op den* <sup>Of</sup>  
postbeambte

*dag des Meeren, voor het ouderUngambt benoembaar is f* benoembaar is.

antwoordt de Synode door te verwijzen naar hetgeen in de  
zomer-zitting dienaangaande is uitgesproken (zie Acta, Art. 29).

ART. 193.

*Door de claSSeS 'sHERTOGENBOSCH-BREDA-HEÜSDEN-EINDHOVEN-MAASTRICHT* Optreden krach-  
zijn de volgende voorstellen en vragen ingediend: d

*a. De Voorloopige Synode spreke uit, dat het benoemen van ambts  
dragers krachtens het ambt der geloovigen in de plaats van ambtsdragers  
die aan den Koning der Kerk ongehoorzaam zijn, niet behoort te geschie  
den, tenzij eerstgenoemde geloovigen zich om bijstand tot hunne classis hebben  
geioend, en vervolgens door deze zonder goeden uitslag pogingen zyn in  
het werk gesteld om de ontrouwe ambtsdragers tot plichtsbetrachting te  
brengen.*

*De classes kunnen hiertoe als deputate afvaardigen elke genabuurde  
vrijgemaakte Kerk voor hare eigene omgeving.*

Deze classis wordt herinnerd aan het door de Synode vastgestelde  
Kapport (zie Acta, Art. 73, III).

*b. Door de classes 's Hertogenbosch-Breda-Heusden-Eindhoven--  
Bijbeluitgave.*

*Maastricht is uitgesproken, dat het op den iveg der kerken in hare meer  
dere samenkomsten gelegen is, zorg te dragen, dat in Nederland steeds  
betrouwbare Bijbels te bekomen zijn, en besluit dat haar verlangen ter  
kennisse der Synode moet gebracht worden, opdat zoo mogelijk door  
deze de eerste schrede in deze richting mocht worden gedaan.*

De Synode neemt met belangstelling kennis van de uitspraak dezer  
classes, doch acht de zaak der Bijbeluitgave, hoe belangrijk ook, voor-  
alsnog te omvangrijk, om door de Synode in deze zitting ter hand te  
worden genomen.

*c. Tot tvelke Deputaten heeft deze classis zich te wenden in zake Adviseurs in zake*  
*Ds. Baman ?* Ds. Remm

Het antwoord van de Synode is: tot de Deputati Synodi voor de  
examina.

ART. 194.

Als Synodale Kerk, die tevens de kosten dragen zal van de vol-  
Aanwijzing gende Voorloopige Synode, wordt aangewezen die van  
Leeuwarden <sup>s^Dodale Kerk></sup> In het dragen dier kosten zal zij, zooveel noodig,  
ondersteund worden door de Friessche Kerken.

## ART. 195.

Tijd van saamkomen der Als tijd van samenkomst wordt bepaald de laatste week van Juni volgende Synode. 1890; behoudens het recht van Deputaten voor de onderhandelingen met de Chr. Gereformeerden tot verschuiving van den datum.

## ART. 196.

Ingekomen stuk van J. T. B., Omtrent het ingekomen stuk van J. T. B. oordeelt de Synode dat  $j_{ie}j \cdot n \ll e j \cdot \wedge j_{lare}$  bevoegdheid behoort in deze eene uitspraak te doen.

## ART. 197.

Collecten voor Den afgevaardigden wordt opgedragen de kerken hunner classis te herinneren aan het houden der driemaandelijksche collecten tot dekking der proces-kosten.

## ART. 198.

Lijst van eputaten. De lijst der Deputaten is na de in deze zittingen genomen besluiten van  $\wedge_{en}$  volgenden inhoud :

Voor het *praeparatoir examen* van personen die niet kunnen overleggen de getuigschriften bedoeld in het Rapport (Acta, Art. 140), sub lo *b* de BB. Dr. A. H. DE HARTOG, Dr. A. KUYPER en Dr. F. L. RUTGERS ;

Voor de bevordering der *kerkelijke hereeniging met de Christelijke Gereformeerden*, de BB. Dr. F. L. RUTGERS, Dr. A. KUYPER, Dr. Mr. W. VAN DEN BERGH, Dr. Gr. VAN GOOR en Ds. J. C. SIKKEL;

Voor advies in zake de *hereeniging met de kerken van wijlen* Ds. LEDEBOER, de BB. Ds. F. LION CACHET, Ds. P. J. W. KLAARHAMER en Dr. Mr. W. VAN DEN BERGH ;

Voor *correspondentie met buitenlandsche Gereformeerde Kerken*, de BB. Dr. F. L. RUTGERS, Ds. F. ~Lwm CACHET, Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN en Dr. J. WOLTJER ;

Voor de *examina*, de BB. Ds. J. J. A. PLOOS VAN AMSTEL, Ds. B. VAN SCHELVEN, Dr. G. VAN GOOR, Dr. W. GEESINK, Dr. Mr. W. VAN DEN BERGH, Ds. H. HOEKSTRA, Ds. J. C. SIKKEL en Dr. L. WAGENAAR ;

Voor de *examina naar Art. VIII, K. O.*, DE CLASSES AMSTERDAM-HOORN-EDAM en ROTTERDAM-DORDRECHT-BRIELLE, hierin bijgestaan door de BB. deputaten voor de gewone examina.

Voor nader advies in zake *Sabbatsrust en verhouding tusschen werkegevers en tverklieden*, een dienaar des Woords, een diaken uit de classes Rotterdam-Dordrecht-Brielle en een diaken uit de kerk van Utrecht;

Voor de *Zending en het Zending-Congres*, de B.B. Ds. F. LION CACHET, W. HOVY en Dr. L. WAGENAAR.

Voor het rapport in zake de *verhouding tusschen school en kerk*, de BB. Dr. Mr. W. VAN DEN BERGH, Dr. G. VAN GOOR en Dr. A. H. DE HARTOG.

Voor de samenspreking met Ds. F. P. L. C. VAN LINGEN (toege-

voegd aan de te benoemen Deputaten der classes^Arnhem-Nijmegen-Zutfen-Tiel-Zaltbommel), de BB. Dr. Mr. W. VAN DEN BERGH en Dr. A. H. DE HARTOG.

## ART. 199.

Dr. A. KUYPER wijdt een woord van warmen dank aan de Kerk van Utrecht voor hare ontvangst. Op zijn voorstel draagt de Synode der kerk van Leeuwarden op, een en ander aan te schaffen, dat gebleken Huishoudelijke is voor de samenkomsten der Synode noodig te zijn.

Dr. A. KUITER wordt als praeadviseur ten dezen aan die Kerk toegevoegd.

## ART. 200.

De goedkeuring der eindredactie van de notulen dezer laatste zitting wordt aan het Moderamen overgelaten.

Aan den eersten scriba wordt opgedragen de zorg voor de uitgave der Acta der Acta dezer zittingen der Voorloopige Synode.

## ART. 201.

Ds. G. KINGNALDA, sprekende namens de kerk van Utrecht die aan BB. Adviseurs heeft uitgenoodigd, richt tot hen een woord van dank voor den arbeid en de moeite, die zij zich hebben willen getroosten.

## ART. 202.

De Praeses betuigt namens de Synode dank *aan de Kerken van Utrecht* Dankbetuigingen *en Arnhem*, voor de bereidwilligheid in het dragen der kosten der Voorloopige Synode; — *aan de Kerk van Utrecht*, voor de hartelijkheid waarmede de leden telkens werden ontvangen; — *aan* Ds. P. VAN SON, die als Praeses in negen zittingen op zoo uitnemende en welwillende wijze de beraadslagingen heeft geleid; — *aan de BB. Adviseurs*, die de Synode zoo bereidvaardig met hun kennis en ervaring hebben gediend; — *aan allen*, die in eenig opzicht iets hebben bijgedragen tot het welslagen van de handelingen der Synode; — MAAR BOVENAL DANK AAN GOD, DIE KRACHT EN WIJSHEID SCHONK. DEN HOOGEN GOD ALLEEN ZIJ EERE! AMEN.

## ART. 203.

Dr. A. KUYPER gaat voor in dankgebed, waarop de Praeses de sluiting, laatste zitting dezer Voorloopige Synode sluit.

*Het Moderamen der Voorloopige Synode:*

G. VAN GOOR, *Praeses*. B. VAN SCHELVEN, *Assessor*. J. C. VAN SCHELVEN, *Scriba*, D. BOONSTRA, *Scriba*.

